

Извештај о скринингу за Србију

Поглавље 23 - Правосуђе и основна права

Датум састанака поводом скрининга:

Експланаторни састанак: 25-26. септембар 2013.

Билатерални састанак: 9-10. децембар 2013.

I. САДРЖАЈ ПОГЛАВЉА

У складу са чланом 2. Уговора о Европској унији, Унија се заснива на начелима људског достојанства, слободе, демократије, равноправности, владавине права и поштовања људских права. Ова начела заједничка су за државе чланице и државе кандидати треба да их поштују. Члан 3. став 2. Уговора о Европској унији и члан 67. став 1. Уговора о функционисању Европске уније успостављају област слободе, безбедности и правде.

Политике ЕУ у области правосуђа и основних права имају за циљ да одрже и даље развију Унију у области слободе, безбедности и правде. Начело владавине права и право на правично суђење, како је наведено у члану 6. Европске конвенције о људским правима (ЕКЉП) и члану 47. Повеље о основним правима Европске уније, прописују да правосуђе мора бити независно и непристрасно. То захтева озбиљну посвећеност елиминисању спољних утицаја на правосуђе, намени одговарајућих финансијских средстава и обуци. Морају се успоставити законске гаранције за правично суђење. Исто тако, државе чланице се морају ефикасно борити против корупције јер она представља претњу стабилности демократских институција и владавини права.

Члан 83. став 1. Уговора о функционисању Европске уније одређује надлежност Уније да сачини минимум правила за дефинисање кривичних дела и санкција у области корупције. Конвенција о заштити финансијских интереса Европских заједница из 1995. године и Конвенција сачињена на основу члана К.3 став 2. тачка в) Уговора о Европској унији о борби против корупције у коју су умешани службеници Европских заједница и држава чланица Европске уније из 1997. подразумевају да су за борбу против корупције потребне "делотворне, сразмерне и превентивне" кривичноправне санкције. Неопходан је чврст правни оквир и поуздане институције које би подржале кохерентну политику превенције и спречавања корупције.

Према члану 6. Уговора о Европској унији и пракси Суда правде Европске уније, Унија поштује основна права која су загарантована Повељом о основним правима Европске уније и која произилазе из уставних традиција заједничких за државе чланице као општих начела права ЕУ. Сходно томе, она су обавезујућа за институције у Унији у вршењу својих овлашћења и за државе чланице када примењују право ЕУ (члан 51. Повеље о основним правима Европске уније). Заштита основних права покрива традиционална грађанска права као што су право на живот, забрана мучења и понижавајућег поступања, право на безбедност и слободу која намеће строга ограничења у погледу притвора, слобода вероисповести, слобода говора и слобода удруживања и окупљања. Европска унија такође штити основно право на приватност и гарантује заштиту података о личности, посебно путем Директиве Европског парламента и Савета 95/46/ЕЗ о заштити појединаца у погледу обраде података о личности и о слободном протоку таквих података, Оквирне одлуке 2008/977 о заштити података о личности обрађених у оквиру полицијске и правосудне сарадње у кривичним стварима и Директиве 2002/58/ЕЗ о обради личних података и заштити приватности у сектору електронских комуникација (Директива о приватности и електронским комуникацијама). Правне тековине Европске уније такође садрже гаранције за осигурање једнакости. Постоји општа забрана дискриминације на разним основама; мора се обезбедити једнакост између мушкараца и жена; мора се поштовати културна,

верска и језичка различитост. Поред тога, права детета изискују посебну заштиту; садржина ових права може се извући из Конвенције Уједињених нација о правима детета коју су ратификовале све државе чланице. У складу са чланом 21. Повеље о основним правима ЕУ, припадници националних мањина се не смеју дискриминисати. Коначно, правне тековине ЕУ у области основних права садрже низ важних судских гаранција.

Права грађана ЕУ обухватају и право да гласају и да се кандидују на изборима у Европски парламент и на општинским изборима; право на слободно кретање и пребивање у Европској унији; и дипломатска и конзуларна заштита.

II. УСКЛАЂИВАЊЕ ДРЖАВЕ И КАПАЦИТЕТ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ

Овај део резимира информације које је дала Србија и дискусију на састанку поводом скрининга. Србија је показала да прихвата правне тековине ЕУ у вези са правосуђем и основним правима. Србија је истакла да су поједини делови правних тековина ЕУ у овој области већ транспоновани. Истовремено, Србија је признала да су потребни даљи напори, посебно у изради поуздане евиденције.

II.A ПРАВОСУЂЕ

Србија је у јулу 2013. године усвојила Националну стратегију реформе правосуђа за период 2013-2018. као и акциони план у августу 2013. године за спровођење стратегије. Стратегија обухвата проблеме који се јављају у спровођењу претходне стратегије која је усвојена 2006. године и која је изграђена од кључних начела независности, непристрасности и квалитета правде, стручности, одговорности и ефикасности правосуђа. Односни акциони план детаљно наводи конкретне мере за остварење циљева стратегије. 'Комисија за спровођење стратегије', која се састоји од представника главних заинтересованих страна, одговорна је за праћење и мерење напретка у спровођењу стратегије и акционог плана. Светска банка помаже Србији у спровођењу правосудног функционалног прегледа, у спровођењу анализе учинка правосудних система у смислу приступа правди у Србији.

У правосуђу је тренутно запослено 3095 судија (241 слободних радних места) које подржава око 11511 административних и стручних сарадника, 90 јавних тужилаца и 650 заменика јавних тужилаца (91 слободних радних места).

Српско правосуђе је организовано као судски систем са три степена. Након најновије реформе мрежа судова која се спроводи од јануара 2014. године, састоји се од 66 основних судова (и 29 судских јединица), 25 виших судова, 4 апелационих судова и врховног касационог суда. Судови посебне надлежности обухватају 16 привредних судова и Привредни апелациони суд, као и 45 прекршајних судова и Прекршајни апелациони суд, заједно са Управним судом.

Основни судови делују као првостепена тела у кривичним предметима у којима је прописана казна мања од 10 година или у грађанским предметима, или предметима

везаним за рад где је вредност мања од 100.000 евра. Они се такође баве извршним поступком. Виши судови делују као првостепена тела у кривичним предметима у којима је казна 10 година и више, као и у грађанским предметима где је вредност преко 100.000 евра. Виши судови делују као другостепена тела у неким привременим одлукама основних судова. Привредни судови делују као првостепени судови у привредним питањима. Четири апелациона суда, у оквиру своје географске територије, делију као другостепени судови у одлукама основних и виших судова. Такође решавају сукобе надлежности између основних судова, виших судова и привредних судова. Прекршајни апелациони суд и Привредни апелациони суд одлучују о жалбама против одлука односног Прекршајног суда и Привредног суда. Управни суд има надлежност да одлучује о управним споровима. Такође у управним поступцима одлучује о законитости коначних управних и појединачних аката о правима, обавезама или законском интересу, зависно од било које друге судске заштите утврђене законом.

Врховни касациони суд је највиши суд у Србији. Одлучује о ванредним правним лековима који су покренути против коначне одлуке апелационих судова и о другим питањима прописаним законом. Исто тако одлучује о сукобу надлежности између судова и преношењу надлежности судова.

Уставни суд одлучује о усаглашености закона са Уставом и са ратификованим међународним споразумима. Има надлежност над различитим врстама сукоба надлежности међу државним телима. Одлучује о уставним жалбама на наводне повреде људских права и слобода. Надлежан је за изборне спорове у случају да није успостављена судска надлежност. Такође делује као жалбено тело против одређених одлука Високог савета судства и Државног већа тужилаца.

Служба јавног тужиоца углавном прати структуру судског система. Структура се састоји од основних, виших и апелационих тужилаштва као и Републичког јавног тужилаштва. Специјализована тужилаштва су Тужилаштво за ратне злочине и Тужилаштво за организован криминал и корупцију.

Независност

Члан 4. Устава предвиђа раздвајање власти у Србији и независност правосуђа. Члан 149. Устава као и чланови 1. до 4. Закона о судијама садрже начело независности судија. Судије не могу бити разрешени дужности осим судском одлуком када наврше године за пензију или на њихов захтев (члан 146.) Судије се не могу премештати против њихове воље, осим у случају реорганизације судова (члан 150.) Такође уживају функционални имунитет (члан 151.) Члан 147. Устава наводи да Народна скупштина, на предлог Високог савета судства, бира за судију лице које се први пут бира на судску функцију на период од три године. Високи савет судства их може накнадно именовати за сталну функцију. Високи савет судства такође и разрешава судије (члан 154.) Председнике судова и председника Врховног касационог суда бира (на период од пет година и не може бити поново биран) и разрешава дужности Народна скупштина на предлог Високог савета судства (чланови 144. и 154.)

Уставни суд броји 15 судија који служе мандат од девет година. Члан 172. Устава наводи да пет чланова именује Народна скупштина, пет председник Републике, а пет се бирају на општој седници Врховног касационог суда. Судије Уставног суда међу собом бирају председника тајним гласањем. Он/она служи мандат од три године.

У складу са чланом 156. Устава, тужилаштво је независно државно тело. Заменици јавних тужилаца који се бирају по први пут предлаже Државно веће тужилаца, а бира Народна скупштина. Њих може бирати Народна скупштина према савету Владе и на предлог Државног већа тужилаца, на мандат од шест година и могу поново бити изабрани (члан 159.) Члан 158. Устава предвиђа да Републичког јавног тужиоца Републике Србије бира Народна скупштина на период од шест година, према савету Владе и на предлог надлежног одбора Народне скупштине Републички јавни тужилац Републике Србије може бити поново изабран. У складу са чланом 162. Устава, сви тужиоци уживају функционални имунитет.

По садашњем законском оквиру, Високи савет судства има једанаест чланова. Председник Врховног касационог суда, министар правде и председник скупштинског Одбора за правосуђе чланови су по службеној дужности. Осам других чланова Народна скупштина бира на период од 5 година. Шест њих је међу судијама предложено након тајног гласања, а двоје су истакнути правници - један је представник коморе а један је професор права које предлажу њихове односне коморе и које бира Народна скупштина. Секретаријат Високог савета судства састоји се од 34 запослених (18 слободних радних места), а буџет Судског савета за 2014. годину износи 977.359 евра.

Државно веће тужилаца има једанаест чланова. Републички јавни тужилац, министар правде и председник скупштинског Одбора за правосуђе чланови су по службеној дужности. Друге чланове бира Народна скупштина (на предлог Државног већа тужилаца) на период од пет година и састоји се од шест јавних тужилаца или заменика јавних тужилаца и два угледна правника. У смислу административног капацитета, Веће тужилаца има 16 чланова особља секретаријата (4 слободних радних места). Буџет Већа тужилаца за 2014. годину износи 575.583 евра.

У складу са чланом 46. Закона о Високом савету судства и Закона о Државном већу тужилаца, коначну одлуку о разрешењу изабраног члана Већа такође доноси Народна скупштина. Одговорност за предлагање и расподелу буџета за услуге судова и тужилаштва деле Високи савет судства и Државно веће тужилаца са једне стране, и министар правде са друге. Чланови Већа тужилаца настављају да раде као јавни тужиоци или као заменици јавних тужиоца, осим ако су разрешени својих дужности одлуком Државног већа тужилаца.

У погледу гаранција унутрашње независности судија, члан 71. Закона о уређењу судова забрањује мешање у аутономију и независност судова и судија. Међутим, председник вишег суда има право да надзире управу нижег суда и да даје упутства или тражи информације од нижег суда о примени прописа, току поступка као и све податке о раду. Он или она такође може наложити непосредан увид у рад нижег суда ако се то односи на дужину поступка. У случају жалбе страна у поступку, председник суда мора обавестити

подносиоца жалбе и председника непосредно вишег суда о прихватљивости и обезбеђеном праћењу.

Закон о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштава предвиђа усвајање посебног прописа у вези са српским правосудним институцијама на Косову и за њега, до 31 децембра 2013. године⁽¹⁾. Овај пропис још увек није донет ни данас.

Непристрасност и одговорност

Члан 32. Устава наводи да свако има право на јавну расправу пред независним и непристрасним судом. Према њиховом Етичком кодексу (који је усвојен 2010. године), судије су дужне да спроводе поступак непристрасно. Услов непристрасности тужилаца дефинисан је у члану 46. Закона о јавном тужилаштву према којем се функција јавног тужиоца мора вршити у јавном интересу како би се обезбедила примена Устава и закона, као и поштовање, заједно са заштитом људских права и основних слобода. Етички кодекс усвојен је 2013. године којим се прописује да су јавни тужиоци и заменици јавних тужиоца у обавези да поступају непристрасно у вођењу поступака или доношењу одлука.

Судски пословник регулише случајне доделе предмета у судовима. Сви судови у Србији су опремљени са аутоматизованим софтвером за обраду предмета, али само 60 судова их и користи. У свим другим судовима, расподела предмета врши се ручно, према абecedном реду и у обзир се узима обим посла, хитност и врста поступка. Он такође мора бити у складу са годишњим планом који утврђује председник суда. Председник може одступити од редоследа расподеле предмета у оправданим случајевима као што су привремена неспособност за рад или одсуство судије у складу са законом.

Практичну расподелу предмета врши судски регистар на основу горепомнутих правила и под надзором је председника суда, секретара суда и руководиоца судског регистра.

Успостављене су законске одредбе о сукобу интереса и правилима дисквалификације. Устав (члан 152.) прописује да је судији забрањено да учествује у политичким активностима. Закон о судијама (чланови 30-31.) садржи одредбе о односу међу другим службама, радним местима и радњама, као и о судским функцијама и прописује поступак за одлучивање о неусаглашености. Исти закон подвргава сукоб интереса дисциплинском поступку. Грађански законик и Закон о кривичном поступку наводе да се судија може дисквалификовати ако постоје околности које изазивају сумњу у његову/њену непристрасност (дисквалификација). Судије и тужиоци су у обавези да пријаве своју имовину Агенцији за борбу против корупције.

Закон о судијама (члан 99.) прописује дисциплинску одговорност судија. Дисциплински прекршај дефинисан је као несавесно вршење судијске функције или понашање неприкладно за судијску функцију. Закон дефинише врсте дисциплинских прекршаја и

---

¹ Ова ознака не доводи у питање ставове о статусу и у складу је са Резолуцијом Савета безбедности Уједињених нација 1244/1999 и Мишљењем Међународног суда правде о проглашењу независности Косова.

дисциплинске санкције (тј. јавна опомена, умањење плате до 50% за период не дужи од једне године и забрана напредовања у трајању од три године). Дисциплински поступак спроводи Дисциплинска комисија коју именује Високи савет судства који може изрећи дисциплинску санкцију или покренути поступак за разрешење. Односни судија се може жалити на ову одлуку пред Високим саветом судства. Одлука Високог савета судства може се оспорити пред Управним судом. Дисциплински поступак против (заменика) јавних тужилаца такође може спроводити Дисциплинска комисија која обавештава Државно веће тужилаца о коначној одлуци. Против одлуке Дисциплинске комисије може се изјавити жалба пред Државним већем тужилаца, а одлука Државног већа тужилаца може се оспорити пред Управним судом односно пред Уставним судом у случају да је одлука разрешење.

У складу са Уставом (члан 151.) и Законом о судијама (члан 5.) судије уживају функционални имунитет у смислу да судија не може бити позван на одговорност за изражено мишљење или гласање у поступку доношења судске одлуке, осим у случајевима када је он/она извршио(ла) кривично дело кршења закона. Поред тога, судија не може бити лишен слободе у правном поступку који је покренут због кривичног дела почињеног приликом вршења судијске функције, без претходног одобрења Високог савета судства. Сличне одредбе примењују се на тужиоце (члан 162. Устава).

Акциони план за спровођење Стратегије реформе правосуђа за 2013. годину садржи поглавље о јачању интегритета судија и тужиоца и о промовисању етичких стандарда, посебно усвајањем и спровођењем плана интегритета и стручне обуке и развијањем метода за боље мерење поштовања стандарда интегритета.

Судске пресуде доступне су у периодичним публикацијама и на интернет страници судова. Одлуке Врховног касационог суда значајне су за праксу судова и сви општи правни ставови објављују се у посебној збирци, а одлуке су доступне јавности на интернет страници Врховног касационог суда.

Министарство правде обавља послове надзора (контроле) рада судова у складу са чланом 70. Закона о уређењу судова. Ово обухвата контролу учинка судске управе, прикупљање података, одобравање интерног кадровског плана, надзор поступка и вези са статусним роковима и притужбама и петицијама, предлагање буџета за судско особље и оперативне трошкове, као и за инвестиције, обезбеђење услова за рад, просторије и опрему, ИТ систем за судове, надзор финансијског управљања у судовима и у Високом савету судства. Министарство правде одговорно је за стручне сведоке и тумаче и друге послове који се везују за унутрашње уређење и рад судова. Члан 71. Закона ипак предвиђа заштитне мере од мешања у самосталност и независност судова и судија која уређује ништавност таквог акта. Ово утврђује Управни суд.

Професионализам/стручност/ефикасност

Буџет за правосуђе и тужилаштво (укључујући затворски систем) износио је 237 милиона евра за 2013. годину и 269 милиона евра за 2014. годину, што представља повећање од 13%. Правосудна академија је независна институција са мандатом почетне и континуиране обуке у правосуђу. У складу са Законом о Правосудној академији, почетна обука кандидата који конкуришу на позиције судија траје 24 месеца. У том

року, кандидати који су изабрани пролазе обуку, учествују у завршним испитима и процењују се појединачно. Високи савет судства и Државно веће тужилаца сваке године утврђује број почетних приправника. Они најпре морају положити правосудни испит, испунити опште услове за рад у државним телима и морају положити пријемни испит за почетну обуку. Континуирана обука је добровољна, осим у случају када је то обавезно по закону или на основу одлуке Високог савета судства и Државног већа тужилаца.

Дана 31. децембра 2013. године, било је 2.874.782 нерешених предмета у свим судовима у Србији у односу на 3.158.401 у 2012. години, што представља пад за скоро 9 %. Заостатак Уставног суда и даље је значајан са 16.268 предмета који се решавају, на крају 2013. године. Нови акциони план за спровођење Националне стратегије реформе правосуђа 2013-2018 предвиђа осмишљавање програма за решавање старих предмета. Врховни касациони суд усвојио је Национални програм за решавање старих предмета (старијих од 2 године) где се захтева да сви судови редовно извештавају о резултатима и проблемима.

Србија је пре неколико година спровела процес који води ка рационализацији мреже судова. Утицај на ефикасност правосудног система до сада је био ограничен. Нова мрежа судова постављена је у јануару 2014. године. Рационализација мреже судова и тужилаштва представља приоритет у оквиру Националне стратегије реформе правосуђа 2013-2018. Заснива се на претпоставкама да (а) и даље постоји значајна неравнотежа у обиму посла међу постојећим судовима и тужилаштвима у целој земљи, што често доводи до претерано дугих процедура у неким случајевима и (б) постоји потреба да се обезбеди оптимална расподела судија за решавање овог проблема, уз балансирање између њихових индивидуалних жеља и уставних права да се не премештају са једног места на друго без њихове сагласности са потребама целог правосуђа у смислу приступа и близине.

У погледу увођења информационе технологије, Србија је успоставила централну базу података о судској пракси и прописима као део правног информационог система. Србија уводи систем аутоматске обраде предмета у свим њеним судовима што би требало да доведе то тога да средином 2014. године све суднице у Србији користе електронски систем управљања предметима.

Ратни злочини

Правни основ за решавање ратних злочина су чланови 333. и 370-386. Кривичног законика, Закона о организацији и надлежности државних органа у поступку за ратне злочине, Закона о програму заштите за учеснике у кривичном поступку, Закона о сарадњи са Међународним кривичним трибуналом за бившу Југославију (МКТЈ) и разним меморандумима и протоколима о сарадњи закљученим директно између Српског тужилаштва за ратне злочине и другим странама у региону (Хрватском, Босном и Херцеговином и Црном Гором). Слични аранжмани не постоје са Косовом ван *ad hoc* сарадње на конкретним предметима са Мисијом владавине права Европске уније

(ЕУЛЕКС)². Имају за циљ директну сарадњу и размену информација у вези са ратним злочинима и починиоцима. Суђења за ратне злочине одвајају се од редовног кривичног законодавства у Србији због посебних потреба сведока и повређених.

Кључне институције у овој области су истражна јединица за истраживање ратних злочина у Министарству унутрашњих послова (управа полиције са 51 запосленим), Тужилаштво за ратне злочине (1 тужилац, 7 заменика и 2 саветника - укупно 14 запослених), специјализовано одељење за ратне злочине у Вишем суду у Београду (7 судија) и Апелациони суд (5 судија). Србија има успостављен посебан програм за заштиту сведока и помоћ жртвама у вези са ратним злочинима, организованим и тешким криминалом. До сада, Србија је Међународном кривичном трибуналу за бившу Југославију (МКТЈ) предала преко 46 осумњичених. Преко суђења у земљи, 429 особа је кривично гоњено, 102 особа су предмет коначне пресуде од којих је 32 ослобођено. У фебруару 2014. године било је 54 текућих суђења против 159 оптужених од којих је 7 предмета тренутно пред Апелационим судом, 37 предмета у другостепеним судовима, а 10 предмета у првостепеним судовима (против 34 оптужених). Тренутно се спроводи 20 истрага против 73 лица. У погледу регионалне сарадње, Србија је пријавила 242 размена информација и доказа у вези са 121 предметом са Хрватском, 33 са Босном и Херцеговином, 9 са Црном Гором и 79 са ЕУЛЕКС и Мисијом привремене администрације Уједињених нација на Косову (УНМИК).

II.6 БОРБА ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ

Институције и политика

Нова Стратегија за борбу против корупције за период 2013-2018 усвојена је у јулу 2013. године, заједно са пратећим акционим планом. Стратегија усваја секторски приступ и обухвата следеће области: политичке активности, јавне финансије, приватизацију и јавно-приватно партнерство, правосуђе, полицију, просторно планирање и изградњу, заштиту здравља, образовање и спорт, заједно са медијима. Аспекти превенције, изградње институција и обука предвиђени су у свих 9 области. Акциони план такође садржи показатеље за мерење успешног спровођења мера као и неке индикације у погледу потребних финансијских средстава.

Србија има Агенцију за борбу против корупције од 2010. године. У складу са својом правном основом, Агенција је самостални државни орган са превентивним овлашћењима у неколико области. Ово обухвата бављење сукобима интереса и пријављивање имовине јавних службеника, контролу финансирања политичких

---

² ЕУЛЕКС је основан 2008. године како би подржао Косово у области владавине права. ЕУЛЕКС има како извршне (на пример, у предметима који се баве ратним злочинима, борбом против организованог криминала и корупције на високом нивоу) и саветодавне послове. Иако је стручан у владавини права, ЕУЛЕКС помаже Косову на свом путу ка европским интеграцијама, укључујући пружање подршке Косову да испуни циљеве дијалога о визној либерализацији и да спроведе споразуме дијалога између Приштине и Београда које је олакшала ЕУ. Садашњи мандат ЕУЛЕКС истиче 14. јуна 2014. године, али ће бити продужен за две године до јуна 2016. године.

странака и изборних кампања, превенцију корупције, заштиту узбуњивача, праћење спровођења Националне стратегије за борбу против корупције/акционог плана и секторских акционих планова, праћење усклађености са међународним обавезама, обезбеђење смерница о плановима интегритета и успостављање сарадње са свим јавним и невладиним организацијама у Србији. Агенција за борбу против корупције одговара Народној скупштини. Према Србији, тренутно има 76 сталних чланова особља и 10 привремених заступника од укупно 123 сталних позиција које су предвиђене. Њен годишњи буџет је око 1,3 милиона евра. За финансирање својих активности Агенција се и даље углавном ослања на подршку донатора.

Друго важно тело за борбу против корупције у Србији је Савет за борбу против корупције које је основано 2001. године као владино саветодавно тело у складу са Законом о Влади.

Међународни и домаћи правни оквири

Кривични законик предвиђа кривична дела примања мита (члан 367.) и давања мита (члан 368.) Такође садржи, у свом одељку о привредном криминалу и у одељку о прекршајима на дужности, одредбе о давању и примању мита у вези са гласањем (члан 156.) утаји (члан 207.) превари (члан 208.) неоснованом добијању и коришћењу кредита и друге погодности (члан 209.) злоупотреби поверења (члан 216.) прању новца (члан 231.) злоупотреби положаја одговорног лица (члан 234.) злоупотреби у вези са јавном набавком (члан 234а), злоупотреби овлашћења у привреди (члан 238.) фалсификовању исправе (члан 355.) фалсификовању службене исправе (члан 357.) злоупотреби службеног положаја (члан 359.) и трговини утицајем (члан 366.)

Према српским властима, национални правни оквир је у великој мери усклађен са Грађанскоправном конвенцијом о корупцији и Кривичноправном конвенцијом о корупцији Савета Европе. Србија је такође изјавила да је њено законодавство у потпуности усклађено са Конвенцијом ОЕЦД о борби против подмићивања страних јавних службеника у међународним пословним трансакцијама. Закон о ратификацији Конвенције Уједињених нација против корупције (*UNCAC*) ступио је на снагу у октобру 2005. године. Према Србији, Кривични законик је измењен и допуњен неколико пута у сврху усклађивања са *UNCAC*.

Закон о одговорност правних лица за кривична дела предвиђа да кривична дела, укључујући корупцију, коју изврши одговорно лице, кажњива су затвором или условном казном као и безбедносним мерама, а правно лице може бити санкционисано казнама или престанком рада правног субјекта.

Казне прописане за кривична дела корупције у приватном сектору (члан 234. Кривичног законика) варирају од три месеца до десет година затвора, у зависности од износа имовинске користи. За кривична дела корупције у јавном сектору, казне варирају од шест месеци до дванаест година затвора, у зависности од износа имовинске користи.

Одредбе о заплени и одузимању користи добијеној из кривичног дела су успостављене. Србија је свесна Директиве 2014/42/ЕУ о смрзавању и одузимању предмета и имовинске користи остварене кривичним делима у Европској унији која је недавно усвојена и која ће морати да се транспонује. (види такође *поглавље 24 - Правда, слобода и безбедност*).

Закон о државним службеницима (члан 23.) садржи нека правила о заштити узбуњивача. Исто се односи и на Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја, који поред откривања информација о корупцији такође гарантује заштиту у погледу откривања информација које указују на прекорачење овлашћења, неефикасно управљање јавним средствима и незаконите радње или радње које су предузеле власти. Овај закон такође укључује шири спектар заштићених лица, укључујући и јавне службенике, лица која обављају послове за власт на уговорној основи, лица којима власти пружају услуге, као и стране у поступку који се води пред државним органима. Припрема се нов закон о узбуњивачима. Србија је изјавила да је 2013. године 103 узбуњивача затражило заштиту у складу са Правилником Агенције за борбу против корупције при чему је њих 73 добило заштиту.

Закон о Агенцији за борбу против корупције дефинише „сукоб интереса“ као ситуацију у којој службеник има приватни интерес који утиче, може утицати и се може сматрати да утиче на поступке службеника у вршењу функције или службене дужности, на начин који угрожава јавни интерес. Закон о Агенцији за борбу против корупције такође регулише питање премештања службеника у приватни сектор (тзв. *pantouflage*), како би се избегао сукоб интереса. Службеницима је забрањено да се запошљавају или успостављају пословну сарадњу са правним лицем, предузетником или међународном организацијом која обавља делатност у вези са функцијом коју држе, током периода од две године након истека њиховог мандата. Изузеци од овог општег правила могу се дозволити само уз одобрење Агенције.

Исти закон детаљније регулише пријаву имовине од стране јавних службеника. Они су у обавези да, у року од 30 дана од датума избора, постављања или именовања, предају Агенцији за борбу против корупције изјаву о својој имовини и приходима, као и изјаву њиховог брачног друга или партнера са којим живи у ванбрачној заједници и малолетне деце, уколико живе у истом породичном домаћинству, на дан њиховог избора, постављања или именовања. Непријављивање имовине или давање лажних информација кривично је дело у Србији. Према Србији, тренутно има 25.587 службеника на које се ово правило односи, а у 2013. години 9 кривичних пријава је поднето у том погледу.

Финансирање политичких странака регулисано је Законом о финансирању политичких активности који је усвојен у јуну 2011. године. Овај закон регулише изворе и начине финансирања, евиденцију и контролу финансирања политичких активности политичких странака, коалиција и политичких субјеката. Контролу финансирања политичких активности политичких субјеката врши Агенција за борбу против корупције. Агенција контролише годишње финансијске извештаје политичких субјеката, извештаје о доприносима и средствима које политички субјекти достављају и извештаје о

трошковима изборне кампање. У периоду између датума расписивања избора и објављивања коначних резултата избора, Агенција такође прати изборне кампање.

Закон о јавним набавкама који је усвојен у децембру 2012. године садржи поглавље о превенцији корупције. Закон обавезује набављача да предузме све неопходне мере за спречавање корупције током планирања јавне набавке, поступка јавне набавке или током спровођења уговора о јавној набавци. Закон прописује обавезу пријављивања корупције. Закон такође регулише потенцијалне сукобе интереса у поступку набавке. Управа за јавне набавке успоставља низ мера за борбу против корупције у јавној набавци.

Поступак за остварење права на приступ информацијама описан је у Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја. Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности независан је државни орган чија је улога да, између осталог, саслуша жалбе у случају да државни орган не омогући остваривање овог права. Према Србији, подношење жалби Поверенику против Народне скупштине, председника Републике Србије, Владе, Уставног суда, Врховног касационог суда и Републичког јавног тужиоца није дозвољено.

Агенција за борбу против корупције развила је и спроводи методологију за процену ризика од корупције у нацрту закона, процесима и угроженим областима јавног сектора.

II.5 ОСНОВНА ПРАВА

Опште информације

Заштита основних права у Србији заснива се на Уставу. Више од трећине Устава Србије посвећен је одредбама о људским правима које обезбеђују да људска права чине саставни део уставног права у Србији³. Члан 18. Устава предвиђа да су људска и мањинска права загарантована и да се непосредно примењују. Исти члан гарантује непосредно коришћење људских и мањинских права која су загарантована општеприхваћеним правилима међународног права, ратификованих међународних уговора и закона. Србија је ратификовала велики број конвенција о људским правима (комплетан списак налази се у анексу).

Садашњи институционални оквир за праћење стања људских права обухвата Народну скупштину, Канцеларију за људска и мањинска права, Омбудсмана, канцеларију омбудсмана на локалном нивоу, Покрајинског омбудсмана, Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности и Повереника за заштиту равноправности.

---

³ Венецијанска комисија - Мишљење о Уставу Србије које је Комисија усвојила на 70. пленарној седници (Венеција, 17-18. март 2007. године). Савет Европе. 2007.

Људска права

- ***Људско достојанство***

Људско достојанство је основно начело у српском правном оквиру, изричито заштићено чланом 23. Устава. Ово право садрже сви закони о основним правима и има за циљ да препозна вредност сваког појединца као и да промовише једнака права. **Члан 25. Устава такође предвиђа да мере одступања од људских и мањинских права нису дозвољене.**

- ***Право на живот и интегритет лица***

У складу са чланом 24. Устава, људски живот је неповредив. Смртна казна као и клонирање људи је забрањено. Члан 25. Устава предвиђа да је физички и психички интегритет неповредив. Кривични законик садржи поглавље о прекршајима против живота и физичког интегритета (чланови 113-127.) инкриминишући различите облике узрока насилне смрти као и поглавље о кривичним делима против људских и других права која су загарантована међународним законом (чланови 370-393а).

- ***Забрана мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања***

Члан 25. Устава прописује да нико не може бити изложен мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању. Члан 28. Устава посебно прописује да се са лицима лишеним слободе мора поступати човечно и са уважавањем достојанства њихове личности. У складу са чланом 31. било који облик насиља, нечовечног или понижавајућег поступања према лицу лишеном слободе чија је слобода била ограничена је забрањено. Мучење и злостављање се у Кривичном закону (члан 137.) санкционише затвором. Забрањено је и кажњиво свако мучење, нечовечно и понижавајуће поступање, сила, претње, принуда, превара, медицинске процедуре и друге мере које утичу на слободну вољу или изнуђивање признања или друге изјаве или радње окривљеног или другог учесника у поступку (члан 9. Закона о кривичном поступку). Закон о заштити права особа са менталним инвалидитетом који је усвојен 2013. године уводи основне правне гаранције за особе са менталним инвалидитетом које су принудно смештене у психијатријске установе. Србија је ратификовала Европску конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских и понижавајућих поступања или кажњавања заједно са протоколима 1 и 2, као и Конвенцију Уједињених нација против тортуре и других сурових, нељудских и понижавајућих поступања или кажњавања.

- ***Забрана ропства, положаја сличном ропству и принудног или обавезног рада***

У складу са чланом 26. Устава, ропство или позиције сличне ропству и принудни рад су забрањени. Устав даље гарантује право на рад и слободан избор запослења.

Аспекти везани за радно право обухваћени су поглављем 19 - *Социјална политика и запошљавање*; аспекти везани за трговину људима обухваћени су поглављем 24 - *Правда, слобода и безбедност*.

- ***Поштовање приватног и породичног живота и комуникација***

Члан 66. Устава описује посебну заштиту породице, мајке, самохраног родитеља и детета. Чланови 40. и 41. прописују неповредивост дома и тајност преписке и свих других облика комуникације. Приватност преписке заштићена је Кривичним закоником (чланови 142-145.) Правни оквир за поштовање приватности преписке осуђених лица регулисано је чланом 75. Закона о извршењу кривичних санкција.

- ***Право на брак и право на заснивање породице***

Према члану 62. Устава, свако има право да слободно одлучује о закључењу или раскидању брака. Брак се закључује на основу слободно датог пристанка мушкарца и жене пред државним телом. Уговарање, трајање или раскидање брака заснива се на једнакости мушкарца и жене. Брак, брачни и породични односи регулисани су законом. Ванбрачна заједница сматра се да је једнака браку, у складу са важећим законима.

- ***Слобода мисли, савести и вероисповести***

Слобода мисли, савести, уверења и вероисповести предвиђена је чланом 43. Устава. Слобода испољавања вере или уверења може се ограничити само законом ради заштите живота и здравља људи, морала демократског друштва, слобода и права загарантованих Уставом, јавне безбедности и реда како би се спречило изазивање верске, националне и расне мржње. Члан 44. Устава прописује да су верске заједнице равноправне и одвојене од државе. Цркве и верске заједнице су равноправне и слободне да самостално уређују своју унутрашњу структуру, верске послове, да јавно врше верске обреде, да се оснују верске школе и управља њима и социјалним и добротворним установама, у складу са законом. Уставни суд може забранити верску заједницу ако њене активности угрожавају право на живот, право на психичко и физичко здравље, права детета, право на лични и породични интегритет, јавну безбедност и ред, или ако подстиче верску, националну или расну нетрпељивост. Члан 45. Устава гарантује право на приговор савести и прописује да ни једно лице није дужно да изврши војну или било коју другу обавезу која укључује употребу оружја ако је то противно његовој/њеној вери или уверењу.

Законски акти који имају намеру да даље осигурају слободу вероисповести укључују Закон о црквама и верским заједницама, Закон о правном положају верских заједница и Закон о светковању верских празника, као и Закон о државним и другим празницима у Републици Србији.

Односи између државе и цркава и верских заједница спадају у надлежност Канцеларије за сарадњу са црквама и верским заједницама, док је Министарство правде и јавне управе задужено за вођење Регистра цркава и верских заједница. У 2013. години, 25 цркава и верских заједница укључено је у Регистар цркава и верских заједница.

- ***Слобода изражавања, укључујући слободу и плурализам медија***

Члан 46. Устава гарантује слободу изражавања и утврђено је да може бити ограничена ако је то неопходно ради заштите права и угледа других, чувања ауторитета и непристрасности суда и заштите јавног здравља, морала демократског друштва и националне безбедности Србије.

Члан 50. признаје слободу медија и прописује да је цензура забрањена у Србији. Међутим, надлежни судови могу спречити ширење информација путем медија када је то потребно ради спречавања позивања на нарушавање територијалног интегритета Србије, ратну пропаганду или подстицање на непосредно насиље или на расну, националну или верску мржњу, дискриминацију, непријатељство или насиље.

Унутрашњи правни оквир чини Закон о јавном информисању, Закон о радиодифузији и Закон о потврђивању Европске конвенције о прекограничној телевизији. Кривични законик садржи одредбе које се односе на кривична дела против части, угледа и безбедности новинара. Поред измена и допуна Кривичног законика у децембру 2012. године, затворске казне за клевету су укинуте, а *клевета* је декриминализована док је говор мржње препознат као отежавајућа околност. Недавне измене и допуне закона о јавним предузећима сада спречава државне органе да оснују јавно предузеће у медијском сектору.

Савет за штампу основан је као саморегулаторно тело 2009. године. Надзире поштовање Етичког кодекса новинара Србије у штампи и одлучује о петицијама појединаца и институција у вези са одређеним садржајем штампе. Савет за штампу такође има посредничку улогу у случајевима сукоба.

Године 2013 основана је Комисија за разматрање нерешених случајева убијених новинара. Радна група у оквиру Комисије састоји се од службеника из Одељења криминалистичке полиције при Министарству унутрашњих послова, као и службеника из Безбедносно-информативне агенције и новинара.

Србија каже да се велика већина судија редовно обучава о стандардима основних права које је израдио ЕСЉП, као и о слободи изражавања.

• ***Слобода окупљања и удруживања, укључујући слободу оснивања политичких странака и право на оснивање синдиката***

Члан 54. Устава признаје слободу окупљања. Ова слобода може се привремено ограничити ако је то неопходно ради заштите јавног здравља, морала, права других или безбедност Србије. Окупљања, демонстрације и други облици окупљања на отвореном простору морају се пријавити надлежном државном телу, у складу са законом.

Члан 55. гарантује слободу удруживања, укључујући слободу формирања политичких странака и синдиката. Наводи да су тајна и паравојна удруживања забрањена. **Уставни суд може забранити удруживања чији је циљ насилно рушење уставног поретка, кршење загарантованих људских или мањинских права,** или изазивање расне, националне и верске мржње. Судије Уставног суда, судије, јавни тужиоци, Заштитник грађана (Омбудсман), припадници полиције и војна лица не могу бити чланови политичких странака.

Унутрашњи правни оквир чине Закон о Народној скупштини, Закон о удруживању, Закон о поступку регистрације у Агенцију за привредне регистре, Закон о политичким

странкама, Закон о финансирању политичких активности и Закон о раду. Укупно 98 политичких странка регистровано је у Србији, од којих су 56 политичке странке националних мањина. Србија је обавестила да је у припреми нацрт Закона о слободи окупљања.

Аспекти везани за социјални дијалог обрађени су у *поглављу 19 - Социјална политика и запошљавање*.

• ***Лечење социјално угрожених особа и особа са инвалидитетом и начело дискриминације***

Члан 21. Устава забрањује директну и индиректну дискриминацију по било ком основу, посебно по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости, психичког или физичког инвалидитета. Такође предвиђа да се посебне мере које Србија може увести ради постизања пуне равноправности појединаца или групе појединаца који су суштински у неједнаком положају у односу на друге грађане неће сматрати дискриминацијом.

Ова забрана прецизира се у неколико закона, укључујући Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом и Закон о забрани дискриминације који забрањује дискриминацију по било ком основу, укључујући и сексуалну оријентацију, рођење и родни идентитет. Према Србији, Закон о забрани дискриминације у потпуности је у складу са Директивом Савета 2000/43/ЕЗ о примени начела једнаког поступања без обзира на расно или етничко порекло и 2000/78/ЕЗ којом се оснива општи оквир за једнак третман у запослењу и занимању.

Национално законодавство у области забране дискриминације такође укључује Закон о здравственој заштити, Закон о високом образовању, закон о основама система образовања и васпитања, Закон о запошљавању и осигурању за случај незапослености, Закон о раду, Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом, Закон о волонтирању, Закон о јавном информисању, Закон о радиодифузији и Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја, Закон о извршењу кривичних санкција, Породични закон, Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, Закон о забрани манифестација неонацистичких и фашистичких организација и удружења забрани употребе неонацистичких или фашистичких симбола и обележја, Закон о равноправности полова, Закон о социјалној заштити, Закон о младима, Закон о спорту, Закон о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама, Закон о заштити права и слобода националних мањина и Закон о црквама и верским заједницама.

Санкције за дискриминационе прекршаје укључене су у Кривични законик као и у Закон о забрани дискриминације (чланови 50-60.) Међутим, Србија наводи да је њен правни оквир само делимично усклађен са Оквирном одлуком 2008/913/ЈНА од 28. новембра 2008. године о борби против одређених облика изражавања расизма и ксенофобије средствима кривичног права.

Стратегија превенције и заштите од дискриминације усвојена је у јуну 2013. године у циљу спречавања дискриминације и побољшања положаја девет угрожених група (жена; деце; људи са инвалидитетом; старијих грађана; лезбејки, хомосексуалаца, бисексуалаца, трансродних особа и интерсексуалаца (ЛГБТИ); националних мањина; избеглица, интерно расељених лица и других угрожених миграната; лица чије здравствено стање може бити основ за дискриминацију; припадника верских заједница) који су најчешће изложени дискриминацији. Пратећи акциони план је у припреми. Повереник за заштиту равноправности, Канцеларија за људска и мањинска права и Савет националних мањина удружени су за спровођење стратегије. Савет за особе са инвалидитетом чији је задатак разматрање релевантних политика и подржавање напора у координацији у овој области основан је 2013. године. За друге аспекте борбе против дискриминације видети такође *поглавље 19 - Социјална политика и запошљавање*.

- ***Право на образовање***

Члан 71. Устава гарантује право на образовање. Основно образовање је обавезно и бесплатно, док је средње образовање бесплатно. Право на образовање даље је регулисано Законом о основама система образовања и васпитања, Законом о основном образовању и васпитању, Законом о средњем образовању и васпитању и Законом о високом образовању.

- ***Право на имовину***

Члан 58. Устава гарантује право на имовину и прецизира да право на имовину може бити одузето или ограничено само у јавном интересу утврђеном законом, уз накнаду која не може бити нижа од тржишне вредности. Закон може ограничити начин коришћења имовине. Одузимање или ограничење имовине за наплату пореза и других дажбина или новчаних казни дозвољено је само у складу са законом. Правни оквир у вези са правом на имовину даље је регулисан Законом о враћању одузете имовине и обештећењу, Законом о враћању (реституцији) имовине црквама и верским заједницама и Законом о пријављивању и евидентирању одузете имовине.

- ***Родна равноправност и женска права***

У складу са чланом 15. Устава, држава гарантује равноправност жена и мушкараца и развија политику једнаких могућности. Заштита равноправности полова такође је регулисана Законом о равноправности полова, Законом о забрани дискриминације, Законом о избору народних посланика, Законом о локалним изборима, Законом о националним саветима националних мањина.

Основни стратешки документи у овој области су Стратегија за спречавање и сузбијање насиља над женама и Стратегија превенције и сузбијања трговине људима и заштите жртава као и Национална стратегија за побољшање положаја жена и унапређење родне равноправности 2010-2015. и њен пратећи акциони план за 2009. годину. Њихов циљ је испуњење шест задатака: 1) повећање учешћа жена у процесима одлучивања и остварење родне равноправности, 2) побољшање економског положаја жена и остварење родне равноправности, 3) остварење родне равноправности у образовању, 4)

побољшање здравља жена и унапређивање родне равноправности у здравственој политици, 5) спречавање и сузбијање насиља над женама и унапређење заштите жртава, и 6) уклањање родних стереотипа у медијима и промоција родне равноправности. Године 2010. Србија је усвојила Национални акциони план за спровођење Резолуције 1325 Савета безбедности Уједињених нација – „Жене, мир и безбедност“, а 2011. године Националну стратегију за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима. Управа за родну равноправност у Министарству рада, запошљавања и социјалне политике (МРЗСП) редовно спроводи кампање за подизање јавне свести. Савет за родну равноправност има за циљ разматрање и предлагање мера за побољшање спровођења политика родне равноправности основан је 2013. године.

Србија је потписница Конвенције о елиминацији свих облика дискриминације жена (*CEDAW*) и њеног опционог Протокола. Други и трећи периодични извештаји о спровођењу *CEDAW* у Србији издати су у марту 2011. године. Аспект запошљавања и социјални аспект родне равноправности описани су у *поглављу 19 - Социјална политика и запошљавање*.

- ***Права детета***

У складу с чланом 64. Устава, деца уживају људска права примерено свом узрасту и психичкој зрелости. Детету се гарантује посебна заштита од психичког, физичког, економског и сваког другог искоришћавања и злоупотребе. Дете рођено ван брака има иста права као и дете рођено у браку. У складу са чланом 65. родитељи имају право и дужност да издржавају, васпитавају и образују своју децу. Члан 66. прописује да породице, мајке, самохрани родитељи и било које дете у Србији ужива посебну заштиту у складу са законом. Одобрава посебну заштиту деце без родитељског старања и деце са психичким и физичким инвалидитетом. Деца млађа од 15 година не могу се запошљавати, нити деца испод 18 година старости могу радити на пословима који штете њиховом здрављу или моралу.

Правни оквир у вези да правима детета укључује Кривични законик, Закон о кривичном поступку, Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, Закон о посебним мерама за спречавање вршења кривичних дела против полне слободе према малолетницима, Закон о парничном поступку, Закон о ванпарничном поступку, Закон о извршењу кривичних санкција, Породични закон, Закон о наслеђу, Закон о полицији, Закон о забрани дискриминације, Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом, Закон о основама система образовања и васпитања, Закон о основном образовању и васпитању, Закон о средњем образовању и васпитању, Закон о раду, Закон о финансијској подршци породици са децом, Закон о азилу, Закон о странцима, Закон о заштити грађана, Закон о социјалној заштити, Закон о здравственој заштити, Закон о здравственом осигурању и Закон о младима. Нацрт закона о правима детета тренутно је у припреми.

У погледу Закона о малолетницима, Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица предвиђа да дете не може бити позвано на кривичну одговорност за извршење незаконитог дела, које је према закону кривично

дело, док не напуни четрнаест година, нити се кривичне санкције или друге мере предвиђене законом не могу изрећи или применити на дете. Закон се примењује на малолетне учиниоце кривичних дела старости од 14 година и мање од 18, као и на младе који у време извршења кривичног дела напуне 18 али немају 21 годину у тренутку суђења. Закон такође предвиђа мере заштите деце која су жртве и сведоци кривичног поступка и предвиђа низ алтернативних санкција ("васпитни налози") за затварање малолетних преступника.

Кривични законик санкционише, између осталог, кривична дела занемаривања и злостављања малолетника (члан 193.) трговину децом ради усвајања (члан 389.) заснивање ропског односа и превоз лица у ропском односу (члан 390.) и приказивање порнографског материјала и дечије порнографије (члан 185.)

Србија је ратификовала УН и европске конвенције о правима детета. Србија спроводи Националну стратегију за превенцију и заштиту деце од насиља (2009-2015.) Акциони план за спровођење Стратегије за унапређење положаја Рома садржи активности у области образовања, социјалне заштите, здравствене заштите, издавања личних докумената, запошљавања и становања који имају везе са побољшањем положаја ромске деце. Савет за права детета основан је 2004. године и има задатак да доноси и прати дугорочне политике у овој области.

Србија наводи да тренутно постоји преко 7000 деце и младих који су одвојени од својих родитеља и смештени у оквиру система социјалне заштите. Међу њима, око 80% је смештено у хранитељске породице, док је 20% смештено у установе социјалне заштите. Аспекти везани за социјалну инклузију и социјалну заштиту обрађени су у *поглављу 19 - Социјална политика и запошљавање*.

Процедуралне заштитне мере

- ***Слобода и безбедност***

Устав у члану 27 гарантује да свако има право на личну слободу и безбедност. Лишење слободе дозвољено је само на основу и у поступку прописаном законом. Свако кога државни орган лиши слободе биће одмах обавештен, на језику који разуме, о разлозима за хапшење односно притвор, оптужбама против њега, и о његовим правима да обавести лице по свом избору о свом хапшењу или притвору без одлагања. Свако ко је лишен слободе има право да покрене поступак у коме ће суд размотрити законитост хапшења односно притварања и наредити пуштање на слободу ако је лишење слободе било противзаконито. Кривичну пресуду која обухвата лишење слободе може изрећи само суд.

Законик о кривичном поступку у члану 2. прописује да се лишавање слободе односи на хапшење, притварање, кућни притвор, притвор, чиме имплицира да сваки вид лишавања слободе подлеже члану 5. Европске конвенције о људским правима. За сваку фазу лишавања слободе, Законик о кривичном поступку предвиђа правни основ, надлежност

за изрицање, рокове и по службеној дужности разматрање као и могућност жалбе. Према одлуци судије за претходни поступак, оптужени може бити задржан у притвору три месеца од дана његовог лишавања слободе при чему је судија дужан да размотри услове за наставак притвора, чак и без поднесака странака, сваких тридесет дана (члан 215. Законика о кривичном поступку). Пошто је оптужница подигнута, притвор ће се размотрити (члан 216. Законика о кривичном поступку). Притвор, након што је оптужница поднета, може трајати док се оптужени не пошаље на издржавање кривичне казне која подразумева лишавање слободе, а најдуже до рока трајања кривичне казне изречене у првостепеној кривичној пресуди. Права оптужених су наведена у Законнику о кривичном поступку (члан 68.). Малолетни преступници не могу бити притворени дуже од 12 месеци, за млађе малолетнике (14-16 година) и 14 месеци, за старије малолетнике (16-18 година). Судско веће за малолетнике разматра једном месечно да ли разлози за притвор и даље постоје, и доноси одлуку да суспендује или продужи притвор у складу са тим. Незаконито лишавање слободе је санкционисано затвором према Кривичним законнику (члан 132.)

- **Право на правично суђење**

У складу са чланом 32. Устава, свако има право на јавну расправу пред независним и непристрасним судом установљеним законом у разумном року, који изриче пресуду о његовим правима и обавезама, основаности сумње што је довело до покретања поступка и оптужби против њега. Осим тога, свима се гарантује право на бесплатну помоћ преводиоца, ако не говори или не разуме језик у службеној употреби у суду и право на бесплатног тумача, ако је слеп, глув или ментално неспособан. Штампa и јавност могу бити искључени из целог или дела судског поступка само у интересу заштите националне безбедности, јавног реда и морала у демократском друштву, интереса малолетника или заштите приватног живота странака, у складу са законом.

Чланови 33. (право на одбрану), 34. (начело правне сигурности, одређивање казни, претпоставка невиности и *ne bis in idem* начело), 36. (једнака заштита права и право на правни лек) и 67. (право на правну помоћ) додатно дефинишу права осумњиченог, оптуженог лица и лица које се гони у складу са члановима 6., 7. и 13. Европске конвенције о људским правима. Гаранција права на правично суђење предвиђено чланом 32. Устава подразумева и право на приступ правди под једнаким условима за све.

Што се тиче процесних права осумњичених или оптужених лица у кривичном поступку, Србија је изјавила да је њен правни оквир у потпуности усклађен са Директивом 2010/64/ЕУ о праву на тумачење и превођење у кривичним поступцима и предлозима из Мапе пута за јачање процесних права осумњичених или оптужених лица у кривичном поступку из новембра 2009. године.

Што се тиче права на правну помоћ, Устав предвиђа да је правна помоћ дозвољена под „условима утврђеним законом“. Правну помоћ ће обезбедити правни стручњаци, као независна и самостална служба, и канцеларије за правну помоћ основане у јединицама локалне самоуправе, у складу са законом. Правну помоћ пружају адвокати, као

независна и самостална служба и службе правне помоћи. Закон о бесплатној правној помоћи је у припреми. Правна помоћ у парничним поступцима је предвиђена Законом о парничном поступку (члан 85.) а за кривичне поступке Закоником о кривичном поступку (члан 73.).

Члан 36. Устава гарантује једнаку заштиту права пред судовима и другим државним органима, имаоцима јавних овлашћења и органима аутономне покрајине или јединицама локалне самоуправе. Свако има право на жалбу или друго правно средство против одлуке којом се одлучује о његовом праву, обавези или на закону заснованом интересу. Према Закоником о кривичном поступку (члан 85.) оптужени мора да буде информисан о својим правима и мора му бити омогућено да их користи када су га испитивали по први пут. Оптужени има право да бранилац присуствује његовом/њеном испитивању (члан 68.). Ако оптужени не разуме језик поступка, он/она има право на превођење и тумачење. Међутим, могуће је одрицање од права на преводаца само ако дато лице изјави да не зна језик поступка лица и да се изричито одриче овог права након јасног упозорења органа који води поступак.

Поштовање и заштита мањина и културних права

Србија је изјавила да 14,5% њеног становништва припада националној мањини. Заштита права националних мањина загарантована је Уставом. У складу са чланом 14. Устава, Србија штити права националних мањина и јемчи посебну заштиту националним мањинама ради остваривања потпуне равноправности и очувања њиховог идентитета. Члан 47. предвиђа слободу изражавања националне припадности, а члан 48. подстиче поштовање различитости. Члан 75. гарантује да ће припадници националних мањина имати индивидуална односно колективна права, поред права која су Уставом загарантована свим грађанима. **Права додељена националним мањинама укључују 1) учешће у одлучивању или да сами одлучују о појединим питањима везаним за своју културу, образовање,** информисање и службену употребу језика и писма преко њихових колективних права, у складу са законом као и 2) избор националних савета у циљу остваривања права на самоуправу у области културе, образовања, информисања и службене употребе језика и писма, у складу са законом.

Члан 76. забрањује дискриминацију националних мањина и омогућава да се посебни прописи и привремене мере у економском, социјалном, културном и политичком животу ради постизања пуне равноправности између припадника националне мањине и грађана који припадају већини неће сматрати дискриминацијом ако су усмерени на уклањање изразито неповољних услова живота који их посебно погађају. Према члану 77., припадници националних мањина имају право да учествују у управљању јавним пословима и да ступају на јавне функције, под истим условима као и остали грађани. При запошљавању у државним органима, јавним службама, органима аутономне покрајине и јединицама локалне самоуправе, треба узети у обзир етничку структуру становништва и одговарајућу заступљеност припадника националних мањина.

Члан 78. забрањује насилну асимилацију припадника националних мањина и штити их од свих активности усмерених ка насилној асимилацији; модалитети спровођења ове

одредбе треба да буду утврђени законом. Предузимање мера које би проузроковале вештачко мењање националног састава становништва на подручјима где припадници националних мањина живе традиционално и у значајном броју, строго се забрањује. Право на очување посебности је предвиђено чланом 79. То подразумева да припадници националних мањина имају право на: 1) изражавање, очување, неговање, развијање и јавно изражавање националне, етничке, културне и верске посебности; 2) употребу својих симбола на јавним местима; 3) употребу свог језика и писма; 4) поступке који се воде и на њиховом језику пред државним органима, организацијама којима су поверена јавна овлашћења, органима аутономних покрајина и јединицама локалне самоуправе, у срединама где чине значајну већину становништва; 5) образовање на свом језику у јавним установама и установама аутономних покрајина; 6) оснивање приватних образовних установа; 7) употребу свог имена и презимена на свом језику; 8) традиционалне локалне називе, имена улица, насеља и топографске ознаке исписане и на свом језику, у срединама где чине значајну већину становништва; 9) потпуно, благовремено и непристрасно обавештавање на свом језику, укључујући и право на изражавање, примање, слање и размену информација и идеја и на крају 10) успостављање својих масовних медија, у складу са законом. Додатна права могу бити дефинисана у законодавству.

Чланови 80. и 81. Устава, обухватају право на удруживање и сарадњу са сународницима и право да развијају дух толеранције. Члан 100. садржи одредбе о заступљености мањина у Народној скупштини, а члан 180. се бави сразмерном заступљеношћу националних мањина у скупштинама на локалном нивоу и у аутономним покрајинама.

Заштита мањина је такође регулисана широким спектром правних аката, укључујући и Закон о заштити права и слобода националних мањина, Закон о националним саветима националних мањина, Закон о службеној употреби језика и писма и Закон о забрани дискриминације. Србија је у јуну 2013. усвојила Стратегију за превенцију и заштиту од дискриминације и има Стратегију за унапређење положаја Рома са постављеним акционим планом. Србија је ратификовала Оквирну конвенцију за заштиту националних мањина, Европску повељу о регионалним мањинским језицима, Међународни пакт о грађанским и политичким правима, Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима и Међународну конвенцију о укидању свих облика расне дискриминације.

Канцеларија за људска и мањинска права, Национални савет за националне мањине, повереник за заштиту равноправности и Савет за унапређење положаја Рома и спровођење Декаде инклузије Рома чине језгро институционалног оквира. Поред тога, српски тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва је задужен за спровођење активности и мера у циљу побољшања социјалне инклузије рањивих група, укључујући Роме. Поред ових тела, постоји и 19 изабраних савета националних мањина, по један за сваку признату националну мањину у Србији. Независне државне институције за заштиту и унапређење људских права су омбудсман, покрајински омбудсман, канцеларије локалних омбудсмана, повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности и повереник за заштиту равноправности.

Србија тврди да се предвиђају измене и допуне Закона о националним саветима националних мањина како би се разјаснила правила која се односе на њихов састав, мандат, престанак рада и избор њихових чланова.

Мере за борбу против расизма и ксенофобије

Члан 49. Устава Србије забрањује изазивање расне, националне, верске или друге неравноправности односно мржње. Закон о забрани дискриминације забрањује дискриминацију по било ком основу, укључујући расе, боју коже, националну припадност, и етничко порекло. Кривични законик прописује кривична дела изазивања или погоршавања националне, расне и верске мржње или нетрпељивости међу народима и заједницама које живе у Србији (члан 317.), изазивања националне, расне и верске или друге мржње или нетрпељивости понашањем или паролама на спортским догађајима или јавним окупљањима (члан 344а) и пропагирања идеје расне супериорности или расне нетрпељивости или дискриминације (члан 387.). Казне до пет, дванаест односно три године могу се изрећи за ове злочине. Према члану 54а Кривичног законика, расна, верска, национална, етничка и сексуална мржња сматра се отежавајућом околношћу у складу са препорукама Комитета УН о укидању свих облика расне дискриминације и европског комесара за људска права Савета Европе и Европске комисије против расизма и нетолеранције. Горе поменуто српско законодавство је делимично усклађено са Оквирном одлуком 2008/913/ЈНА од 28. новембра 2008. о сузбијању одређених облика и изражавања расизма и ксенофобије помоћу кривичног права, иако није јасно да ли се то законодавство тумачи на такав начин да обухвати концепт *подстицања* на насиље или мржњу како се подразумева у Оквирној одлуци (за разлику од увреде или стварног физичког напада). Осим тога, Комисија констатује да законодавство Србије тренутно не садржи одредбе о подстицања на насиље или мржњу путем јавног одобравања, порицања или грубог тривијализовања одређених међународних злочина, као што је наведено у члану 1. тачке в) односно г) Оквирне одлуке. Србија тренутно спроводи стратегију (2013-2018.) за борбу против насиља и недоличног понашања на спортским приредбама, као део своје политике против расизма и ксенофобије.

Агенција ЕУ за основна права

Агенција ЕУ за основна права (FRA) је отворена за учешће земаља кандидата - укључујући и Србију - у својству посматрача, након одлуке надлежног Савета за придруживање, који ће указати посебно на природу, обим и начин учешћа ове земље у раду Агенције, узимајући у обзир специфичан статус сваке земље. Србија је формално изразила заинтересованост да постане посматрач у FRA у септембру 2013. године.

Заштита података о личности

Члан 42. Устава гарантује заштиту података о личности и забрањује коришћење података о личности у друге сврхе осим оних за које су прикупљени. Свако има право да буде обавештен о прикупљеним личним подацима о себи као и право на судску заштиту у случају злоупотребе. Србија је ратификовала Конвенцију Савета Европе о заштити

лица у односу на аутоматску обраду података о личности и Додатни протокол уз Конвенцију у вези са надзорним органима и прекограничним протоком података.

Закон о заштити података о личности предвиђа да се обрада података без сагласности дозвољава, између осталог, како би се постигли или заштитили витални интереси носиоца података или трећег лица, а посебно њихов живот, здравље и физички интегритет. У складу са чланом 14. став 5, подаци се прикупљају, између осталог, у циљу постизања или заштите виталних интереса носиоца података, а посебно његов/њен живот, здравље и физички интегритет. Члан 23. предвиђа, између осталог, да се право на обавештење, приступ и копију може ограничити ако би пружање таквих информација озбиљно угрозило приватност или витални интерес носиоца података, а посебно његов/њен живот, здравље и физички интегритет.

Измене и допуне Закона се припремају како би га ускладиле са Директивом 95/46/ ЕЗ Европског парламента и Савета од 24. октобра 1995. о заштити лица у вези са обрадом података о личности и слободном кретању таквих података и са Директивом 2002/58/ЕЗ коју мења и допуњава Директива 2009/136/ЕЗ. Србија је такође обавестила да предвиђа измене и допуне Устава како би се боље дефинисала заштита података о личности, укључујући боље покривање права на приватни и породични живот, као што је дефинисано у члану 8. Европске конвенције о људским правима.

Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја даје правни основ за успостављање повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности, као самосталан државни орган независан у вршењу својих овлашћења. Народна скупштина бира повереника на мандат од седам година. Повереник подноси годишњи извештај Народној скупштини као и председнику Републике, Влади и заштитнику грађана.

У складу са чланом 146. Кривичног законика, предвиђене су новчане казне или затворске казне за неовлашћено прикупљање, обраду или коришћење података о личности.

II.Г ПРАВА ГРАЂАНА ЕУ

Право гласа и кандидовања на изборима за Европски парламент

Српске власти указују на то да је за примену овог права потребно изменити и допунити законодавство.

Право гласа и кандидовања на општинским изборима

Устав Републике Србије утврђује право грађана на локалну самоуправу, које се остварује непосредно или преко својих слободно изабраних представника (члан 176.). Закон о локалним изборима регулише избор представничких тела општина и градова

путем пропорционалног изборног система. Да би се обезбедила права грађана ЕУ да гласају и да се кандидују на општинским изборима, Србија ће морати да усклади свој национални правни оквир са правним тековинама ЕУ, а посебно са директивама Савета 94/80/ЕЗ и 93/109/ЕЗ.

Право на слободно кретање и боравак унутар Европске уније

Грађани ЕУ нису у обавези да поседују визу приликом уласка у Србију. Члановима породице можда ће бити потребна виза у зависности од њиховог држављанства. Грађанима ЕУ и члановима њихових породица потребна је привремена боравишна дозвола када први пут бораве у Србији за рад, образовање или спајање породице, или када бораве дуже од 90 дана. Да би се обезбедила права грађана ЕУ да се слободно крећу и бораве унутар Европске уније, Србија ће морати да усклади своје постојеће законодавство са правним тековинама ЕУ.

Дипломатска и конзуларна заштита

Закон о спољним пословима регулише вођење спољних послова, организовање дипломатских мисија и конзуларних представништава, као и пружање заштите српским грађанима у иностранству. Српске власти су навеле да Србија треба да измени и допуни овај закон како би се испунили захтеви Одлуке представника влада држава чланица са састанка у оквиру Савета 19. децембра 1995. у погледу заштите за грађане Европске уније од стране дипломатских и конзуларних представништава.

III. Процена степена усклађености и капацитета спровођења

Србија је показала добар степен свести о стратешком и политичком оквиру ЕУ у овој области и почиње да предузима значајне реформе како би се ускладила са правним тековинама и испуњавала европске стандарде. Међутим, потребни су даљи напори, посебно да у потпуности осигура независност правосуђа, непристрасност и ефикасност, да изгради солидну евиденцију о истрагама и пресудама у случајевима корупције и да ефикасно спроводи одредбе о људским правима.

III.a Правосуђе

Независност

Независност судства је, у начелу, обезбеђена Уставом (чланови 4. и 149.). Постојећа правила, међутим – нарочито улога Народне скупштине у избору и разрешењу судија са функције – садрже значајне недостатке и представљају претњу политичког утицаја на судство. Народна скупштина такође бира осам од једанаест чланова

Високог савета судства, док су остала три члана чланови савета по службеној дужности, а то су председник Врховног касационог суда (кога на ту функцију именује Народна скупштина), министар правде и председавајући надлежног скупштинског одбора.

Исто тако, републичког јавног тужиоца, шефове јавних тужилаштва и све јавне тужиоце и заменике јавних тужилаца на дужност именује Народна скупштина, што је посебно проблематично због хијерархијске структуре службе тужилаштва. Састав једанаесточланог Државног већа тужилаца одражава састав Високог савета судства.

У Стратегији реформе правосуђа за 2013. годину и у акционом плану за примену Стратегије констатована је недовољна независност судија и прекомерни политички утицај на каријере тужилаца. У Стратегији је констатована и потреба за изменама Устава Републике Србије и одговарајућих правних прописа да би се обезбедила већа независност судства. Успостављена је радна група која треба да предложи измене и допуне Устава. Паралелно са тим, разматрају се и начини на које би се на минимум свео ризик од политичког утицаја на рад судства. Планиране измене правног оквира подразумевају и измене и допуне Закона о Високом савету судства и Закона о Државном већу тужилаца, а циљ је да се овим изменама унапреди транспарентност и квалитет система избора на функције. Србија треба да обезбеди да при увођењу измена и допуна Устава и развијању нових правила, професионализам и интегритет постану најважнија мерила у процесу именовања, док би поступак именовања требало да буде транспарентан и заснован на заслугама.

Што се тиче процене рада и унапређења судија и тужилаца, тренутно не постоји редовна, нити систематска процена рада која је заснована на јасним и транспарентним критеријумима а која би утицала на каријеру судија и тужилаца на свим нивоима, укључујући ту и руководеће позиције. У Акционом плану из 2013. године предвиђа се успостављање јасног пута развоја каријере и за судије, и за тужиоце. Србија треба да обезбеди да нови систем процене радног учинка буде заснован на јасним и транспарентним критеријумима, да се њиме искључи сваки спољни, а нарочито политички утицај, да он не буде перципиран као механизам којим се обезбеђује подређеност судија из судова нижег ранга судијама из судова вишег ранга, као и да функционисање тог система надзире надлежно тело у оквиру Високог савета судства, односно Државног већа тужилаца. И улогу Министарства правде у вези са праћењем рада и учинка судова треба појаснити, такође и у делу који се односи на прикупљање, анализу и процену статистичких података. При уношењу измена и допуна у правни оквир, Србија треба да избегне да органи правосудне и извршне власти добију овлашћења да врше надзор или да прате функционисање тела у систему судства.

У Акционом плану су предвиђене законске мере којима се унапређује независност и аутономија ВСС и ДВТ тиме што им се дају сопствени буџети и финансијска одговорност. И Високи савет судства, и Државно веће тужилаца треба ојачати, посебно у погледу њихове улоге у стратешком планирању. Процес реформе судства треба да доведе до тога да и Савет, и Веће буду задужени за обезбеђивање лидерске улоге и руковођење судским системом. Осим улоге Савета и Већа, потербно је поново размотрити и њихов састав у истом том смислу. У оба случаја, Србија треба да обезбеди да се најмање половина чланова и даље бира из редова судија, односно тужилаца. Неопходно је уложити додатне напоре да би се повећала транспарентност у раду Високог савета судства и Државног савета тужилаца. Функционисање ВСС и ДВТ – нарочито у контексту могућности повећања одговорности – мораће да буде усклађено са довољним административним и сопственим буџетским ресурсима ових тела. Тек треба да буде разјашњено који је временски оквир за завршетак наведених уставних и законодавних активности.

Неопходно је спровести темељну анализу да би се обезбедило да се изменама и допунама Устава (и потом и изменама и допунама одговарајућих правних прописа) одговори на све могуће недостатке у вези са независношћу, непристрасношћу и ефикасношћу. Изменама и допунама Устава и одговарајућих правних прописа треба, између осталог, решити и питање именовања судија и тужилаца, проблем веома дугог периода пробног рада од три године за кандидате за судије, проблем у вези са основама по којима је могуће разрешење дужности у случају судија, правила о дисциплинској одговорности судија, правила за прекид мандата судија Уставног суда и питање улоге Министарства правде у функционисању система правосуђа. Закони у којима се детаљно наводе одредбе Устава, као што је Закон о судијама, Закон о организацији судова, Закон о јавном тужилаштву, закони којима се регулише рад ВСС и ДВТ и Закон о Правосудној академији, могу да важе искључиво у обиму у коме важи и постојећи Устав док ће они морати да претрпе одговарајуће додатне измене и допуне по усвајању измена и допуна Устава.

Важно је да се о свим овим изменама и допунама Устава и закона спроведу обимне консултације и широка јавна расправа како би био обезбеђен највиши ниво „власништва“ у оквиру правосудног система. Истовремено, те измене морају да буду свеобухватне и такве да се њима утире пут ка стабилности система судства да би се избегло да стално усвајање измена закона створи осећај несигурности код судија што може негативно да утиче на њихову независност.

Пуно поштовање независности судства такође подразумева уздржавање од коментарисања судских одлука. Критиковањем судских одлука, а нарочито када то

раде политичари, угрожава се независност судства.

Непристрасност и одговорност

Непристрасност судија и тужилаца по закону обезбеђена је Уставом, етичким кодексима, законом којим се регулише рад јавних тужилаца, законом којим се регулише рад судија, као и одређеним бројем одредби других закона. Постоји забринутост у вези са делотворном применом правила о сукобу интереса и дисквалификацији. Према важећим правилима о сукобу интереса, судије и тужиоци морају да доставе извештаје о имовини и приходима. Међутим, није успостављен одговарајући механизам за делотворно проверавање стварног имовинског стања, чиме се у значајној мери умањује утицај тих правила.

Усвојени су етички кодекси који важе за судије, тужиоце и адвокате, али до сада није успостављени ефикасни механизам којим би се пратило поштовање тих кодекса. Подношење извештаја и подизање свести још су у почетној фази.

Одредбе којима се регулише насумично додељивање случајева не гарантују у потпуности да ће случајеви заиста и бити додељивани судијама насумично, нарочито у судовима у којима овај систем још није аутоматизован. Међутим, чак и тамо где је то случај, остало је простора за заобилажење насумичног додељивања случајева. Неопходно је увести додатне гаранције интегритета и транспарентности система за додељивање случајева у читавом правосудном систему (укључујући ту и тужилаштва), да би се обезбедило да председници судова и шефови тужилаштва буду у потпуности одговорни за све одлуке у вези са одступањем од примене система насумичног додељивања случајева. Неопходно је увести јаснија правила за примену овог система и та правила треба да буду применљива на све судове. Правила и услови под којима се неки случај може повући из надлежности судија и тужилаца којима је додељен треба да буду детаљније утврђена.

Одговорност и даље представља повод за забринутост. Као што смо претходно већ указали (у вези са независношћу), Србији недостаје свеобухватни систем за редовне и периодичне процене рада судија и тужилаца. На тај начин се слаби степен њихове одговорности и спречава да систем за унапређење на више функције функционише на поштен и транспарентан начин. Постојећи систем дисциплинске одговорности за судије и тужиоце углавном производи благе дисциплинске казне, па због тога и не успева да произведе ефекат одвраћања. Што се тиче поступака за отпуштање са функције, основи за уклањање са функције нису довољно јасно утврђени. Ни правила поступка нису свеобухватна и могла би да угрозе начело правичног суђења (на пример, треба преиспитати двоструку надлежност дисциплинских комисија у истрагама и доношењу одлука у дисциплинским поступцима). На снази су кратки

временски периоди за правило застаревања код дисциплинских прекршаја, чиме се такође објашњава ограничен број прекршајних поступака који се заврши доношењем правоснажне одлуке. Треба додатно ојачати капацитете дисциплинских тела. До сада су отпуштени само један судија и један јавни тужилац, док је само мали број њих добио дисциплинске казне. Србија треба да установи јасан и непристрасан дисциплински поступак који добро функционише, да би се откривали и решавали случајеви неправилности у раду и истовремено обезбедила доследна примена дисциплинских поступака.

Имајући на уму све претходно наведено и у циљу очувања независности и смањења претњи од спољашњих утицаја, од кључног је значаја да се инспекцијска служба Министарства правде не меша у рад судова. ВСС и ДВТ треба да развију капацитете за спровођење инспекција на основу јасних правила и овлашћења која су им дата и која им омогућавају да делују по службеној дужности или по пријавама грађана, државних тела или других правних лица у вези са питањима интегритета или непрофесионалног понашања, између осталог.

Судије и тужиоци уживају имунитет по основу функција које обављају. Иако су надлежни органи у Србији доставили информацију о томе да ова врста имунитета представља само превенцију лишавања слободе, обим примене тих одредби и поступци за укидање имунитета по основу функције нису у потпуности јасни и треба да буду преиспитани да би се обезбедила пуна кривична одговорност судија и тужилаца.

Као део општег оквира којим се гарантује непристрасност и истовремено обезбеђује доследан приступ праву и једнака примена судске праксе, неопходно је предузети даље кораке да би се обезбедило правовремено објављивање и једноставан приступ судским одлукама.

Професионализам/вештине/ефикасност

Постоји потреба да се спроведе реформа концепта и да се обезбеди одговарајући капацитет Правосудне академије да би она постала одговарајућа улазна тачка за судску професију кроз примену механизма контроле квалитета. Систем којим би се систематичније вршила процена потреба за обуком као део редовне процене професионалног учинка судија и тужилаца још није установљен. Треба обезбедити посебне обуке за руководиоце (председнике судова и шефове тужилаштава). Стратегија реформе правосуђа из 2013. године има за циљ да Правосудна академија постане обавезна улазна тачка у правосудни систем. Уставни суд је, међутим, недавно донео одлуку према којој су одредбе неколико закона које садрже обавезу да се полазници који су завршили обуку на Правосудној академији предлажу за судске

функције и заменике тужилаца оцењене као неуставне.

Наредни кораци у оквиру реформе мреже судова (који су предвиђени у Националној стратегији) захтеваће да се претходно спроведе свеобухватна анализа, посебно у вези са трошковима, ефикасношћу и приступом правди. Неопходан је чврст систем за мерење обима оптерећења послом којим ће се уз то обезбедити и једнако распоређивање случајева међу судијама и тужиоцима. Требало би размотрити могућност брзог увођења подстицајних мера, којим би се омогућило и јачање преоптерећених судова и тужилаштава, а које би допринеле добровољној мобилности судија и тужилаца.

Највећи број пресуда Европског суда за људска права у вези са Србијом односио се на повреду права на правично суђење због дужине трајања поступка и на неспровођење пресуда домаћих судова. Србија би због тога требало да развије и спроведе такозвани „програм за рашчишћавање заосталих случајева“. Мере које би требало размотрити да би се смањило број заосталих случајева могле би да подразумевају и коришћење метода алтернативног решавања спорова (тј. медијације) код свих парничних и привредних спорова и смањење броја заосталих случајева код којих нису спроведене судске одлуке кроз низ мера, као што је коришћење услуга јавних бележника и судских извршитеља. Неопходно је уложити напоре у циљу убрзавања делотворног спровођења судских одлука.

Правосудни систем у Србији би могао да има користи од даље аутоматизације и увођења савремених алата информационе технологије. Србија планира да развије систем еПравосуђа на основу одговарајуће стратегије. То би такође требало да подразумева и установљавање поузданог система прикупљања комплетних статистичких података о учинку судова, трајању судских поступака и додељеним људским и финансијским ресурсима. Треба увести аутоматизован систем за праћење дужине судских поступака као део напора који се улажу како би био смањен број нерешених судских поступака. Неопходно је уложити додатне напоре и у осавремењавање инфраструктуре судова и тужилаштава.

Упркос законодавним и организационим променама које су спроведене последњих година, реформа судства у смислу конкретних резултата још је у почетној фази и у тој области треба решавати озбиљне недостатке, међу којима су и они на нивоу Устава. Почело је спровођење стратегије реформе правосуђа и одговарајућег акционог плана. Важно је да се обезбеде додатне информације у вези са садржајем, следом спровођења различитих корака, као и да се израчуна тачан износ трошкова за све активности, да би се утврдио и одговарајући, реалистични временски оквир за њихово спровођење. Чврст механизам за праћење, одговарајућа финансијска

средства и унапређена сарадња између свих укључених актера представљају елементе од кључног значаја за успех ове реформе.

Ратни злочини

У Србији постоји одговарајући процедурални правни оквир за вођење истрага, кривично гоњење и доношење судских одлука у вези са случајевима ратних злочина. Постоји добра и делотворна сарадња Тужилаштва за ратне злочине Републике Србије са тужилаштвима у региону и са Међународним кривичним трибуналом за бившу Југославију. Ипак је неопходно посветити посебну пажњу учинку који се остварује у вези са суђењима за ратне злочине. То подразумева избегавање претпоставке о некажњивости тако што ће бити обезбеђено да све оптужбе буду истражене на одговарајући начин и потом и кривично гоњене и процесуиране. Треба обезбедити и пропорционалност пресуда као и једнак третман за све осумњичене, укључујући ту и осумњичене у случајевима високопозиционираних војних лица који су наводно учествовали у ратним злочинима; појачавање мера безбедности за сведоке и лица која достављају информације; унапређење услуга подршке за сведоке и лица која достављају информације; обезбеђивање већег нивоа поверљивости истраге, укључујући ту и сведочења сведока и лица која достављају информације. То такође подразумева и да судовима и тужилаштвима буду на располагању одговарајући ресурси.

Препоруке

Србија спроводи нову Стратегију реформе судства кроз примену акционог плана за период од 2013. до 2018. године. Предвиђене активности треба да буду спроведене у складу са утврђеним роковима. Делотворан и функционалан механизам за праћење спровођења треба да омогући редовно и пажљиво праћење резултата спроведених активности. Средњорочна ревизија треба да буде спроведена крајем 2015. године. Где год је то неопходно, треба спровести брзе корективне мере. На основу оквирно наведених приоритета из ове стратегије и на основу већ предвиђених активности, Србија би требало да изврши ревизију и да унесе неопходне измене и допуне у одговарајући акциони план, посебно водећи рачуна о следећим питањима:

Независност:

- Уз подршку спољно ангажованих стручњака, Србија треба да уради темељну анализу постојећих решења, односно могућих измена и допуна Устава, водећи рачуна о препорукама Венецијанске комисије и европским стандардима, да би обезбедила независност и одговорност правосуђа. Између осталог, ове измене треба да се односе и на следеће ставке:

- систем запошљавања судија, председника судова и тужилаца, њиховог одабира, именовања, пребацивања и уклањања са функција треба да буде независан од политичких утицаја, а Високи савет судства и Државно веће тужилаца треба да буду одговорни за његово функционисање. Улазак у правосудну професију треба да буде заснован на објективним критеријумима који се заснивају на заслугама, поступци одабира на ове функције треба да буду поштене, отворене за све квалификоване кандидате и транспарентан у смислу могућности јавне контроле. Високи савет судства и Државно веће тужилаца треба овластити да врше руководеће функције и дати им овлашћења да руководе правосудним системом, укључујући ту и питања везана за имунитет. У саставу ових тела треба да буду различити чланови, без укључивања Народне скупштине (осим уколико то није искључиво деклараторно), уз најмање 50% чланова који долазе из области правосуђа, који представљају различите нивое судске надлежности. Чланови ових тела који се бирају треба да буду одабрани од стране колега;
- Органи законодавне и извршне власти не треба да имају овлашћења да надзиру рад, нити да прате функционисање правосуђа;
- поново размотрити дужину периода пробног рада од три године за кандидате за судије и заменике тужилаца;
- појаснити основе за уклањање судија са функција;
- појаснити правила за престанак судијске функције за судије Уставног суда;
- Обезбедити стално именовање председника осталих судова (а нарочито основних и виших судова);
- Треба установити правичан и транспарентан систем унапређивања судија и тужилаца, као и периодичну стручну процену учинка судија и тужилаца. Треба установити систем за праћење и процену примене тих стандарда у пракси. Високи савет судства и Државно веће тужилаца треба да сnose одговорност за спровођење одлука о унапређивању, враћању на нижи положај и разрешењу са функције;
- Треба обезбедити довољне административне капацитете и финансијска овлашћења за располагање сопственим буџетима да би се омогућило да Високи савет судства и Државно веће тужилаца делотворно реализују своје задатке.

Ова тела у свом раду треба да буду вођена начелима транспарентности и институционалне одговорности;

- Установити јасан поступак и за Високи савет судства, и за Државно веће тужилаца за јавно реаговање у случајевима политичког мешања у рад правосуђа и тужилаштва;
- Обезбедити пуно поштовање судских одлука и кроз подизање свести о томе да се критиковањем судских одлука, нарочито када то раде политичари, угрожава независност судства;
- Обезбедити учешће цивилног друштва и професионалних организација у дефинисању наредних корака у процесу реформе и у праћењу спровођења акционих планова;
- Обезбедити спровођење посебних правних прописа у вези са српским правосудним институцијама са надлежношћу на Косову⁴, које је у складу са обавезама Србије према Првом споразуму од 19. априла 2013. године.

Непристрасност и одговорност

- Појаснити и спровести правила за насумично додељивање случајева, укључујући ту и кроз проналажење техничких решења којима би се избегло заобилажење примене овог система. Обезбедити да се овим систем не може манипулисати и увести редовне контроле овог система од стране инспектората;
- Ојачати одговорност судија и тужилаца кроз строгу примену свих правних и дисциплинских средстава, као и путем:
  - обезбеђивања делотворног спровођења правила о избегавању сукоба интереса и уколико је то неопходно и уношење одговарајућих измена и допуна у ова правила;
  - обезбеђивања начина за делотворну проверу извештаја о имовини и

---

⁴ Овом се ознаком не доводи у питање позиција о статусу, и она је у складу са Резолуцијом Савета безбедности УН 1244/1999 и са Мишљењем МСП о косовском проглашењу независности.

приходима и унакрсну проверу достављених података на основу осталих релевантних информација;

- ефективног праћења поштовања етичког кодекса и спровођење додатних активности на процени и обуке судија и тужилаца у вези са етичким понашањем;
- преиспитивања када је то потребно и делотворног спровођења правила о дисциплинским поступцима и поступцима за разрешење дужности;
- поновне процене система функционалног имунитета да би се обезбедила потпуна кривична одговорност судија и тужилаца.

Професионализам/компетенције/ефикасност:

- Развити Правосудну академију као центар за сталну и почетну обуку судија и тужилаца у складу са пресудама Уставног суда о одредбама закона о јавном тужилаштву и Правосудној академији, као и кроз:
  - увођење годишњег наставног плана и програма којим се обухватају све области права, укључујући и право Европске уније;
  - додељивање довољних ресурса и увођење система за контролу квалитета за почетну и специјализовану обуку;
- Развити систем који омогућава процену потреба за обуком као део укупне процене учинка судија и тужилаца;
- Спровести свеобухватну анализу пре предузимања наредних корака у реформи мреже судова, укључујући ту и анализу у смислу трошкова, ефикасности и приступа правди;
- Установити и спроводити средњорочну стратегију развоја људских ресурса за правосуђе, на основу анализе потреба и оптерећења послом и водећи при том рачуна о могућим даљим изменама у структури судова, запошљавању и обуци;
- Заједно са овим, обезбедити и одрживо решење за неравнотежу у вези са оптерећењем послом;
- Спровести програм смањења заосталих нерешених случајева, као и увођење алата за алтернативно решавање спорова;

- Ојачати спровођење судских пресуда, а посебно у случају парничних предмета;
- Постепено развити систем еПравосуђа као средство за унапређивање ефикасности, транспарентности и доследности судских поступака, надградње на постојећи аутоматизовани систем управљања предметима. Обезбедити видљивост поузданих и доследних статистичких података о раду судова и увести систем за праћење трајања суђења;
- Унапредити доследност судске праксе применом судских средстава (размотрити могућности за поједностављење система судова укидањем судова са мешовитом надлежношћу и могућност жалбе пред Врховним касационим судом на правним основама против било које правоснажне одлуке) и обезбеђивањем комплетног приступа свим судским одлукама и мотивима за доношење тих одлука електронским путем и обезбеђивањем њиховог објављивања у разумном временском року;
- Пратити спровођење новог Законика о кривичном поступку и предузети корективне мере тамо где је то потребно;
- Крајем 2015. године провести средњорочну ревизију, а током 2018. године извести процену утицаја резултата остварених применом Стратегије за 2013. годину и акционог плана за њено спровођење. На основу тако добијених резултата и тамо где је то потребно, утврдити мере којима се ће обухватити преостали период до приступања.

Ратни злочини

- Обезбедити да све оптужбе буду на одговарајући начин истражене и да се потом спроведе и кривична гоњења и суђења;
- Обезбедити пропорционалност пресуда;
- Обезбедити једнак третман за све осумљичене, укључујући ту и осумљичене у случајевима официра са високим чиновима који су наводно учествовали у ратним злочинима;
- Појачати мере обезбеђења за сведоке и лица која достављају информације и унапредити услуге подршке за сведоке и лица која достављају информације;
- Обезбедити поверљивост истрага и сведочења сведока и лица која достављају

информације.

III.6 Борба против корупције

Генерално говорећи, корупција је распрострањена у многим областима јавног живота у Србији и она и даље представља озбиљан повод за забринутост. Корупцијом се олакшава извршење кривичних дела у области организованог криминала, док се корупцијом у приватном сектору, а нарочито у пословима приватизације, утиче на привредни развој и благостање. Корупција се сматра најпроблематичнијим чиниоцем пословања у Србији⁵.

Недостаци у правном и нормативном оквиру воде до настанка корупције. Неопходно је уложити напоре у свим областима да би се унапредио квалитет припреме закона, да би се поједноставили поступци и појаснила правила за њихово спровођење. Упркос томе што се борба против корупције налази на високом месту на лествици политичког програма рада и упркос унапређењима у правном и институционалном оквиру за борбу против корупције, спровођење још није произвело одрживи напредак у овом пољу.

Општи оквир за борбу против корупције је у потпуности постављен (укључујући ту и Кривични законик и Законик о кривичном поступку), иако и даље има недостатака на пољу законодавства, који захтевају спровођење свеобухватне ревизије. Србија је потписала и потврдила све најважније међународне инструменте у борби против корупције, али и даље треба да ради на томе да обезбеди да сви релевантни правни прописи буду у потпуности усклађени са одредбама ових међународних инструмената и да они буду доследно спровођени. Србија је остварила значајан напредак у поштовању препорука Групе држава против корупције (ГРЕКО) из њихових недавних евалуација (на тему инкриминисања корупције и финансирања политичких странака).

Институционално окружење треба у значајној мери ојачати, и у смислу запослених, и у смислу поштовања пуне независности у области рада полиције и правосудних тела, посебно оних која се баве истрагама случајева корупције на високом нивоу. Савет за борбу против корупције одиграо је улогу пресудно важног чувара политике за борбу против корупције у Србији и он треба да настави да остварује ту улогу и да

---

⁵ Видети најновије бројке које је доставио Светски економски форум, на адреси: <http://reports.weforum.org/the-global-competitiveness-report-2013-2014/> стр. 334.

истовремено делује и као саветник владе за политику борбе против корупције. Србија је успоставила и Агенцију за борбу против корупције (АБПК) са широким надлежностима, које подразумевају и рад у вези са извештајима о имовини и приходима функционера, спречавање сукоба интереса, контролу финансирања политичких странака, надзор планова интегритета и праћење спровођења стратегије за борбу против корупције. У Србији се припрема измена правне основе за рад АБПК са циљем да се унапреди њена ефикасност у раду. Уколико се у Србији одржи постојећи обим активности АБПК, Србија би требало да обезбеди довољан број запослених за АБПК и довољан буџет за њен рад, ако се има у виду велики број задатака ове Агенције. У сваком случају, и даље је важно да АБПК добије јаке алате за рад и да ужива неопходну политичку подршку за свој рад. На пример, извештаји АБПК о праћењу различитих активности који се подносе Народној скупштини треба да буду предмет ефективног спровођења наредних корака, као и корективних мера тамо где су те мере потребне.

У Србији постоји систем откривања информација о имовини и интересу за јавне званичнике, који је утврђен Законом о Агенцији за борбу против корупције. Преко годишњег плана активности, АБПК сваке године уз насумичне провере усмерава пажњу и на различите категорије званичника. Остаје нејасно како и ко би требало да истражује случајеве потенцијално незаконитог богаћења које АБПК открије. Србија треба да пронађе адекватно законско и институционално решење да би брзо решавала случајеве незаконитог богаћења. АБПК би требало да буде боље повезана са различитим базама података да би се омогућило брже откривање случајева незаконитог стицања богатства.

Србија нема посебне правне прописе о сукобу интереса. Иако Закон о Агенцији за борбу против корупције заиста садржи одредбе којима се функционерима забрањује да истовремено обављају две јавне функције и које се односе на спречавање сукоба интереса, резултати који су до сада остварени у овој области су ограничени. Србија треба да развије робусније одредбе правних прописа и да обезбеди примену казни које ће имати функцију да одвраћају починиоце у случајевима доказаног непоштовања правних прописа. Србија треба да настави да спроводи кампање за подизање свести на свим нивоима о спречавању сукоба интереса које би биле средишњи елемент борбе против корупције.

Закон о финансирању политичког деловања којим се регулише финансирање политичких странака и изборних кампања усклађен је са препорукама ГРЕКО. По завршетку избора 2012. године, АБПК је поднето 1.056 извештаја о трошковима изборне кампање. 580 политичких ентитета није поднело извештаје. АБПК може да поднесе тужбе против лица која нису поднела извештаје о изборним кампањама, као

и прекршајне пријаве у случајевима финансијских неправилности, што је она и радила. Закон предвиђа да у таквим случајевима јавна средства треба да буду замрзнута, али се то до сада још није догодило. Осим тога, и ограничен је и број доказа о томе да су судови ефективно спроводили даље поступке на основу жалби које је поднела АБПК у оквиру прекршајног поступка. У пракси, алати за санкционисање неправилности у финансирању политичких странака и изборним кампањама и даље су недовољно коришћени. Србија осим тога треба да обезбеди и да АБПК има неопходне алате за спровођење темељних провера финансијских токова и да случајеви које она пријави добију адекватан даљи третман од стране судова.

Медији и грађани у великој мери користе правне прописе о приступу информацијама од јавног значаја. Иако је у већини случајева одговор позитиван, власти су далеко мање вољне да открију информације које се односе на осетљиве области као што су послови везани за приватизацију, јавне набавке, јавни расходи или бесповратна средства која политичке странке добијају из иностранства. У таквим случајевима не постоји делотворан механизам за спровођење закона. Србија треба даље да унапређује механизам за приступ информацијама од јавног значаја и да обезбеди да одлуке Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности буду ефективно спровођене и да се свако непоштовање тих одлука кажњава.

У Србији је корупција присутна и у приватном сектору⁶. Треба успоставити механизме којима би се овај проблем решавао, да би се на тај начин повратило поверење иностраних инвеститора. Процес приватизације је такође област високог ризика у смислу корупције, прања новца и избегавања пореза. Важно је да све оптужбе у овој области буду озбиљно схваћене и да правосудни органи на одговарајући начин поступају по тим оптужбама. Треба унапредити транспарентност и одговорност у предузећима у државном и јавном власништву.

Упркос недавним напорима да се поново обраде случајеви који су решавани у складу са чланом 359 (злоупотреба службеног положаја) Кривичног законика, наставља се тенденција претераног коришћења оптужбе за злоупотребу службеног положаја у контексту привредних спорова, као и у случајевима у којима објективно не постоје никакви облици криминалног понашања. Краткорочно гледано, треба спровести свеобухватну ревизију дела кривичног законика који се односи на

---

⁶ „Пословање, корупција и криминал у земљама Западног Балкана: Утицај мита и осталих кривичних дела на привредна друштва у приватном власништву“, UNODC, 2013. год. (Финансирање ове студије помогла је Европска комисија).

привредни криминал, која је заказана у оквиру акционог плана за спровођење Стратегије правосуђа, са циљем да се уведу поуздане алтернативне оптужбе.

Канцеларија за јавне набавке припрема низ мера у циљу спречавања и борбе против корупције у области јавних набавки. Ефекат тих мера треба пажљиво пратити.

Србија је установила посебно тужилаштво за организовани криминал, које је такође надлежно за случајеве високе корупције. Око 40 тужилаца широм Србије ради на случајевима корупције. На нивоу полиције и судова не постоји сличан ниво специјализације. Процена претњи и анализа ризика од корупције ретко се користе у вођењу истрага. Досадашњи резултати истрага, кривичног гоњења и правоснажних пресуда у случајевима корупције на свим нивоима су у фази развоја, али су и даље слаби, посебно у вези са случајевима високе корупције. Треба ојачати независност органа за спровођење закона и правосуђа да би они проактивно разматрали све оптужбе за корупцију и са њима повезане случајеве кривичних дела против привреде. Цурење информација у медије у вези са планираним истрагама или истрагама које су у току отежавају нормалан рад правосудних механизма.

Сарадња међу различитим агенцијама је унапређена у одређеној мери, али је и даље треба развијати. Нарочито је важно да се успоставе боље међусобне везе између појединачних база података а треба успоставити и сигурну платформу за размену обавештајних података.

Финансијске истраге се покрећу чешће него претходних година, нарочито за одузимање имовине. И поред тога, финансијске истраге се ретко користе за испитивање трагова новца код кривичних дела и да би се проактивно откривала кривична дела изван оквира иницијално покренутог случаја. Србија треба да спроведе препоруке Радне групе за финансијске мере (FATF) и да притом посебну пажњу посвети развијању сопственог капацитета за вођење сложених финансијских истрага паралелно са истрагама кривичних дела тако што ће установити специјализоване јединице у полицији (на централном и на локалном нивоу), запослити и обучити стручњаке и увести у употребу савремене технике истраге. И даље не постоји пракса систематичног одузимања имовине проистекле из кривичних дела у случајевима корупције. Правни прописи којима се регулише одузимање имовине и управљање истом треба поново размотрити и треба ојачати институционалне структуре. И даље су очигледни недостаци у прикупљању детаљних статистичких података (видети и Поглавље 24 – Борба против организованог криминала).

Закон о државним службеницима и Кодекс понашања за државне службенике садрже мере којима се унапређује интегритет у јавном сектору. Као део темељне

реформе јавне управе, неопходно је предузети кораке којима ће се у већој мери обезбедити транспарентност и одговорност у раду јавних служби. Најхитније треба решити потребу за убрзавањем деполитизације јавне управе да би се обезбедио њен интегритет, очувала институционална меморија и применила неутралност у јавним службама. Морају се ојачати органи унутрашње контроле и ревизије. Случајеве непоштовања етичких правила треба делотворно кажњавати. Свеобухватни правни прописи о заштити узбуњивача тек треба да буду усвојени и ефективно спроведени.

Биће неопходно да се појасне правила о имунитету лица на јавним функцијама у Србији, да би се обезбедило да се тиме не кочи ток кривичних истрага по оптужбама за корупцију и кривична дела.

Новоусвојена стратегија за борбу против корупције и акциони план за њено спровођење обезбеђују одговарајући оквир за решавање одређеног броја тих проблема. Међутим, да би се обезбедио кредибилитет ове Стратегије за 2013. годину и акционог плана за њено спровођење, биће неопходно поновно преиспитивање постављених рокова и додељеног буџета за њену реализацију. Исто тако, биће неопходно и да се додатно појасни које су институције надлежне за спровођење стратегије, и како је планиран процес праћења спровођења стратегије. Треба активно радити на остваривању сарадње између владиних тела и цивилног друштва на праћењу спровођења ове стратегије.

Препоруке

Борба против корупције треба да остане приоритет за Србију. Србија спроводи нову стратегију за борбу против корупције кроз примену акционог плана за период од 2013. до 2018. године. Предвиђене активности треба да буду спроведене у складу са утврђеним роковима. Делотворан и функционалан механизам за праћење спровођења треба да омогући редовно и пажљиво праћење резултата спроведених активности. Средњорочна ревизија треба да буде спроведена крајем 2015. године. Где год је то неопходно, треба спровести брзе корективне мере. На основу оквирно наведених приоритета из ове стратегије и на основу већ предвиђених активности, Србија би требало да изврши ревизију и да унесе неопходне измене и допуне у одговарајући акциони план, посебно водећи рачуна о следећим питањима:

- Проширити политичке и институционалне надлежности, као и координацију на високом нивоу, у области борбе против корупције и јасно утврдити које тело на високом нивоу је задужено да предводи остале институције, посебно у спровођењу стратегије за борбу против корупције;
- Обезбедити системско разматрање препорука Савета за борбу против

корупције;

- Обезбедити усаглашеност закона са правним тековинама ЕУ – укључујући ту и усаглашеност дефиниција активне и пасивне корупције – и са Конвенцијом Уједињених нација против корупције (UNCAC);
- Разјаснити координацију и сарадњу између различитих актера надлежних за спровођење и праћење акционог плана.

Превентивне активности против корупције:

- Разјаснити надлежност АБПК водећи рачуна о томе да број њених запослених одговара задацима који су јој дати. Даље унапредити ефикасност АБПК кроз измене и допуне законске основе и ојачати њене административне капацитете, да би јој се омогућило да боље остварује своју координаторску улогу, између осталог, и тиме што ће се водити рачуна о томе да она буде боље повезана, и путем остваривања веза између база података, са различитим агенцијама, као и о томе да се на одговарајући начин поступа по извештајима, притужбама и препорукама које она саставља; обезбедити ефективне и оперативне механизме за праћење;
- Обезбедити ефективно спровођење правних прописа о контроли финансирања политичких странака и о финансирању изборних кампања, нарочито путем ефективног кажњавања у случајевима неподношења извештаја и доказаних неправилности;
- Унапредити правни и административни оквир да би се спречио сукоб интереса и да би се решавали проблеми у вези са сукобом интереса. Обезбедити да овај концепт на свим нивоима буде правилно схваћен;
- Пронаћи адекватно правно и институционално решење за ефективно решавање случајева незаконитог богаћења;
- Унапредити правила за слободан приступ информацијама и практичну примену тих правила, између осталог, и у вези са информацијама о пословима приватизације, јавним набавкама, јавним расходима или бесповратним средствима која су политичким странкама уплаћена из иностранства, као и у вези са информацијама за које се сматра да су „осетљиве природе“;
- Предузети кораке на деполитизацији јавне управе, да би се ојачала транспарентност у њеном раду и њен интегритет, као и кроз јачање органа

унутрашње контроле и ревизије;

- Усвојити и спроводити нови закон о узбуњивању и предузети неопходне кораке да би се систем заштите путем узбуњивања учинио делотворнијим у пракси;
- Спровести мере којима ће се ојачати систем контроле за јавне набавке и пратити ефекти тих мера;
- Усвојити посебне мере за спречавање и кажњавање корупције у пословима приватизације и шире, да би се решавали проблеми корупције у приватном сектору и да би се унапредила транспарентност и одговорност државних и јавних предузећа;
- Даље развијати, спроводити и процењивати утицај специфичних мера за борбу против корупције да би се посебно осетљиве области, као што су здравство, опорезивање, образовање, полиција, царина и локална управа;
- Обезбедити да цивилно друштво буде укључено у програм рада на борби против корупције.

Репресивне активности у борби против корупције:

- Ревидирати део кривичног законика којим се регулишу кривична дела против привреде са циљем да се обезбеде алтернативе за кривично дело злоупотребе службеног положаја;
- Обезбедити независна, ефективно специјализована тела за вођење истрага/кривично гоњење, а нарочито кроз:
  - предлагање и спровођење мера којима ће се ојачати независност свих тела која раде на истрагама и правосудних органа који се баве истрагама случајева корупције, да би се та тела и органи делотворно заштитили од непримереног политичког притиска;
  - обезбеђивање одговарајућих ресурса (укључујући ту и буџетска средства, запослене и специјализовану обуку) за сва тела и правосудне органе који су укључени у борбу против корупције;
  - унапређивање сарадње и размене информација између органа који се баве борбом против корупције, укључујући ту и пореске и друге органе са

којима су везе само посредне, кроз бољу међусобну повезаност база података и кроз установљавање сигурне платформе за комуникацију;

– потпуно спровођење нових препорука FATF и повећање капацитета за вођење сложених финансијских истрага паралелно са кривичним истрагама, као и кроз јачање посебне јединице у Министарству унутрашњих послова и обезбеђивање одговарајуће обуке;

- Ефективно истражити све оптужбе за корупцију у случајевима приватизације и обезбедити пуну транспарентност и одговорност да би се избегло да се такви случајеви јаве и у будућности;
- Унапредити прикупљање јединствених статистичких података о корупцији, правећи јасну разлику између различитих врста криминалних активности и остављајући могућности за спровођење детаљних процена дужине трајања случајева, њихових исхода, итд.;
- Обезбедити да законодавни и институционални оквири омогућавају делотворно одузимање, конфискацију и управљање имовином стеченом од кривичних дела што ће имати за резултат повећање броја случајева одузимања и конфискације имовине;
- Предложити мере за органе задужене за спровођење закона и правосуђе којима ће се спречити цурење поверљивих информација о истрагама у медије;
- Преиспитати систем имунитета лица која обављају јавне функције, тако што ће се обезбедити увођење ефективних поступака за укидање имунитета да имунитет не би спречавао вођење кривичних истрага о оптужбама за корупцију и кривична дела;
- Крајем 2015. године спровести средњорочну ревизију, а током 2018. године извести процену утицаја резултата остварених применом Стратегије за 2013. годину и ревидираног акционог плана за њено спровођење на основу опште ситуације у вези са корупцијом у Србији. На основу тако добијених резултата и тамо где је то потребно, утврдити мере којима се ће обухватити преостали период до приступања.

III.v Основна права

Опште информације

Устав Републике Србије штити основна права, а општи правни и институционални оквири су успостављени. Општи административни капацитет за заштиту људских права треба даље јачати. И даље се уочавају недостаци у практичној реализацији заштите људских права, и када је спроводе правосудни органи и органи задужени за спровођење закона. Административни капацитет и финансијска средства за спровођење основних права и даље су ограничени.

Људска права

□ *Људско достојанство и право на живот и лични интегритет*

Уставом се штити људско достојанство. Никакви значајни проблеми у вези са спровођењем тих права нису пријављени.

□ *Забрана мучења и нехуманог или понижавајућег поступања или кажњавања*

Мучење и нехумано или понижавајуће поступање забрањени су Уставом и представљају кривична дела према Кривичном законнику. Потврђени су и релевантни међународни инструменти. Од 2011. године, заштитник грађана Републике Србије прати ову област у својству националног механизма за превенцију. Међутим, његове административне капацитете треба даље ојачати.

Треба обратити посебну пажњу на лоше услове живота у полицијским притворским јединицама. И даље је неопходно спроводити обуку и радити на подизању свести о спречавању злостављања лица у полицијском притвору од стране полиције.

Што се тиче услова у затворима, недавно су спровођене мере на унапређивању услова живота у затворима (нпр., кроз Закон о амнестији и повећано ослањање на кућни притвор који се надзире путем електронског праћења), али оне и даље нису у потпуности усаглашене са европским стандардима, нарочито у вези са превеликим бројем лица на издржавању казни у појединачним затворским објектима и са услугама здравствене заштите за затворенике. Нова Стратегија за даљи развој система за извршење кривичних санкција за период од 2013. до 2020. године

усвојена је у децембру месецу 2013. године, а у припреми су нови Закон о извршењу кривичних санкција и нови Закон о условном отпусту и ти би закони требало да помогну у даљем унапређењу постојеће ситуације.

Правни оквир о забрани мучења углавном је успостављен, али његову практичну и доследну примену, као и институционалне структуре треба даље усаглашавати са међународним стандардима, међу којима су и судска пракса Европског суда за људска права. То између осталог подразумева и потпуно спровођење препорука Европског комитета за спречавање мучења и нехуманог или понижавајућег поступања или кажњавања (СРТ). Образовање и обуку запослених у правосуђу и органима за спровођење закона у вези са спречавањем мучења и нехуманог поступања треба унапредити.

□ ***Забрана ропства, ропског положаја и принудног или обавезног рада***

Уставом су забрањени ропство, ропски положај и принудни рад. Никакви проблеми у вези са спровођењем тих права нису пријављени.

□ ***Поштовање приватног и породичног живота и комуникација***

Поштовање приватног и породичног живота и комуникација обезбеђено је Уставом, у складу са чланом 8. ЕСПЉ. Међутим, биће неопходно да се даље процени да ли у Србији постоје ограничења тих права у складу са чланом 8, став 2. ЕСПЉ, а посебно да ли је коришћење посебних истражних средстава довољно добро регулисано и надзирано да би се ефективно спречиле злоупотребе.

□ ***Право на брак и право на заснивање породице***

Право на брак, и за мушкарце и за жене, обезбеђено је Уставом и Законом о породици. У пракси нису пријављени никакви значајнији проблеми у вези са правом на брак и правом на заснивање породице.

□ ***Слобода мисли, савести и вероисповести***

Слобода мисли, савести и вероисповести загарантована је Уставом. До сада је регистровано 18 верских организација. Међутим, због недовољне транспарентности и доследности у процесу регистрације, неке мање верске групе спречене су у реализацији својих права. Једнак приступ црквеној служби на неким мањинским језицима није доследно обезбеђен у пракси. Правилник о регистру цркава и верских заједница садржи и спорне одредбе и може да доведе до непоштовања начела државне неутралности према унутрашњим пословима верских заједница. Треба

унапредити административне капацитете Министарства правде (Одељења за нормативне послове и Одељења за вођење регистара, као и Управе за сарадњу са црквама и верским заједницама).

□ ***Слобода изражавања и слобода и плурализам медија***

Слобода изражавања обезбеђена је Уставом и законима. Неопходно је уложити више напора на спровођењу Медијске стратегије из 2011. године која предвиђа повлачење државе из власништва у медијима. И даље постоји велики удео различитих облика државног власништва и учешћа државе у медијима, између осталог и на локалном нивоу и кроз рад националних савета за националне мањине. Осим тога, државна средства за финансирање медија користе се на нетранспарентан начин кроз јавно оглашавање.

Претње и насиље над новинарима и даље представљају проблем који изазива забринутост и доприносе новинарској самоцензури. Полицијска заштита неопходна је за неколико новинара и постоји склоност ка томе да се то сматра нормалном праксом. Оснивање Комисије чији је задатак да истражи нерешене случајеве убистава новинара резултирало је новим хапшењима у јануару месецу 2014. године и откривањем нових информација у једном од истраживаних случајева. Ова Комисија треба да настави са радом да би се обезбедило да сви релевантни случајеви буду темељно преиспитани.

Медијске кампање које се заснивају на анонимним изворима или изворима цурења информација у вези са истрагама које су у току или у којима се најављују хапшења пре него што је до њих и дошло представљају честу појаву. Такве праксе спречавају вођење кривичних истрага, представљају кршење закона о заштити података о личности и доводе у питање претпоставку невиности.

□ ***Слобода окупљања и удруживања, и слобода оснивања политичких странака и право на оснивање синдиката***

Правни оквир је углавном установљен, укључујући ту и уставне гаранције у вези са слободом окупљања и удруживања, као и у вези са слободом оснивања политичких странака и правом на оснивање синдиката. Неопходно је међутим уложити даље напоре на усаглашавању Закона о окупљању грађана са чланом 11. Европске конвенције о људским правима и основним слободама и са чланом 12. Повеље Европске уније о основним правима, нарочито у вези са првом на слободу мирног окупљања, места на којима се могу одржавати јавна окупљања, одговорностима организатора јавног окупљања и разлозима за забрану и обуставу јавног окупљања. У припреми су измене и допуне Закона о слободи окупљања и њега треба усагласити

са одредбама Устава. Неопходно је посветити више пажње да би се обезбедило потпуно и ефективно уживање слободе окупљања од стране свих сегмената друштва, укључујући ту и мањинске групе и ЛГБТИ популацију, чије су параде поноса забрањене три године узастопно из безбедносних разлога.

□ ***Поступање према друштвено рањивим лицима и особама са инвалидитетом и начело забране дискриминације***

Национални правни оквир углавном је установљен, а релевантне међународне конвенције су потврђене. Закон о забрани дискриминације који забрањује све врсте дискриминације усвојен је у марту 2009. године. Свеобухватна стратегија за борбу против дискриминације (за период од 2013. до 2018. године) усвојен је, али је усвајање акционог плана за њено спровођење још у току. Неопходно је уложити још напора да се законодавство о забрани дискриминације у потпуности усагласи са правним тековинама ЕУ у погледу обима изузетака од примене начела једнаког третмана, дефиниције посредне дискриминације и обавезе да се обезбеди разуман смештај за запослене са инвалидитетом.

Повереник за заштиту равноправности стално подиже свест јавности у вези са дискриминацијом и постојећим механизмима за заштиту од дискриминације. То има за резултат повећање броја притужби од стране грађана. Надлежни органи треба да унапређују административни капацитет за решавање проблема све већег броја притужби од стране грађана.

Закон о заштити лица са менталним сметњама и Закон о правима пацијената обезбеђују ојачани правни оквир, али надзор услова живота у институцијама социјалне заштите и психијатријским болницама тек треба унапредити. Неопходно је посветити више пажње друштвеној интеграцији особа са инвалидитетом.

Учињени су напори да се покаже већа отвореност ка заштити лезбијске, геј, бисексуалне, транссексуалне и интерсексуалне (ЛГБТИ) популације и да се појача дијалог са организацијама цивилног друштва које су активне на овом пољу. Примењује се активнији приступ у обради случајева дискриминације против ЛГБТИ популације, као резултат обуке полиције, развоја судске праксе и унапређене сарадње са ЛГБТИ особама као сведоцима. И поред тога, ЛГБТИ особе, као и активисти цивилног друштва који се ангажују на унапређењу и заштити ЛГБТИ права, и даље трпе дискриминацију, и од стране органа власти, и од стране друштва.

Власти треба да унапређују напоре на ефективној заштити група које највише трпе дискриминацију, а посебно Рома, од говора мржње и претњи. (За информације о осталим аспектима борбе против дискриминације, видети и Поглавље 19 –

Социјална политика и запошљавање).

□ ***Право на образовање***

Право на образовање гарантовано је Уставом и додатно је регулисано националним правним оквиром. **Образовање на језицима мањина треба доследније спроводити у читавој Србији, посебно тамо где мањинске групе постављају захтеве за таквим образовањем, а истовремено треба водити рачуна и да се тиме не доведе у питање учење званичног језика или настава на овом језику, чиме се омогућава друштвена инклузија мањина у друштву.**

Упркос даљем повећању броја уписане ромске деце у институције образовног система, они се и даље суочавају са тешкоћама и значајним бројем деце која на различитим узрастима прекидају школовање.

□ ***Право на имовину***

Уопштено узев, право на имовину је обезбеђено, иако је процес спор и постоји велики број нерешених случајева. Агенција за реституцију прима око 1.000 захтева месечно и до сада је усвојила око 6.100 одлука.

□ ***Једнакост полова и права жена***

Једнакост полова загарантована је Уставом и законом. Административне капацитете Одсека за унапређивање родне равноправности у Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања (МРЗСП) треба даље јачати. Унапређивање родне равноправности и права жена непрестано је напредовало током последњих година. Међутим, неопходно је ефективно спровођење, нарочито у вези са женама које су породилском одсуству, сексуалним узнемиравањем и неједнакостима у погледу унапређења и висине плата. Треба обезбедити бољу заштиту за права жена, нарочито у вези са унапређивањем једнакости на радном месту и решавањем проблема породичног насиља које је и даље питање које изазива забринутост. (За информације о осталим аспектима у вези са правима жена и правима радника, видети Поглавље 19 – Социјална политика и запошљавање);

□ ***Права детета***

Иако је добар законодавни оквир углавном успостављен, неопходно је уложити додатне напоре да би се обезбедило његово пуно спровођење. И даље постоји јаз између законодавства и праксе, као што је то случај са децом са инвалидитетом, константно висок број инцидената са насиљем, недостатак ресурса којима би се

гарантовао слободан избор услуга социјалне заштите, веома низак ниво свести међу децом и младима о свим законима у овој области и њиховим правима. Од пресудне је важности да се обезбеди да се питања координације и надзора над спровођењем права детета на одговарајући начин решавају и да се Савету за права детета обезбеде одговарајући ресурси и овлашћења да би испуњавао своје надлежности и ефективно пратио и посматрао спровођење многих акционих планова и стратегија који су усвојени у области права детета. Растући проблем вршњачког насиља у школама и даље представља разлог за забринутост. Додатне напоре треба уложити да би се спречило насиље над децом и да би се решавао овај проблем.

Што се тиче малолетничког кривичног права, остаје да се доследно установе посебни програми који су прилагођени потребама деце и младих и да се ради на унапређењу притворских јединица које још нису у складу са међународним стандардима. Политику деинституционализације за децу са инвалидитетом треба додатно унапредити.

Процедурална заштита

Право на личну слободу и безбедност, као и право на правично суђење гарантовано је Уставом. На ефективно спровођење другопоменутог права негативно утичу недостаци у вези са правосудним системом (видети претходни део документа), а нарочито превише дуго трајање судског поступка и неслагања у областима надлежности различитих врста судова.

Што се тиче приступа правди, у јулу месецу 2013. године спроведена је реформа прекршајних судова са циљем да се унапреди приступ правди. Поменуто унапређење, међутим, није остварено због неједнаког оптерећења послом у оквиру правосуђа, дужине трајања поступка и заосталих нерешених судских предмета. Недостатак система бесплатне правне помоћи, заједно са недавним усвајањем акузаторног модела у кривичном поступку, који је заснован на једнакости страна у поступку, буди додатну забринутост.

Приступ адвокату мора да буде унапређен да би се тиме остварило усаглашавање са Директивом 2013/48/ЕУ – и посебно је важно да се осумљиченим или оптуженим лицима обезбеди приступ адвокату без непотребног одлагања и пре било каквог испитивања од стране органа за спровођење закона. Приступ адвокату такође зависи од система правне помоћи.

Одредба садржана у закону Републике Србије према којој је могуће одрицање од права на превођење (уколико лице изјави да зна језик на коме се води поступак) није у складу са Директивом 2010/64/ЕУ о право на тумачење и превођење.

Право на информисање мора се ојачати да би се остварила усаглашеност са Директивом 2012/13/ЕУ.

Минималне стандарде у вези са правима, подршком и заштитом жртава кривичних дела треба спроводити у складу са Директивом 2012/29/ЕУ.

Поштовање и заштита мањина и права на културу

Србија има обиман уставни и законски оквир којим се обезбеђује заштита мањина и ова земља је потписница релевантних међународних инструмената као што је Оквирна конвенција Савета Европе о националним мањинама (ОКСЕ) и Европска повеља за регионалне језике или језике мањина. Влада Канцеларија за људска и мањинска права координише, спроводи и прати политике у вези са мањинама, али њене административне капацитете и укупну ефективну хоризонталну координацију владиних политика у вези са људским правима и заштитом мањина треба даље унапређивати. Државни Савет за националне мањине поново је установљен 2013. године са циљем да се унапреди координација и размена информација у вези са политикама које се односе на мањине. Постоји 20 изабраних Националних савета за националне мањине, по један за сваку од 19 признатих националних мањина и један за јеврејску заједницу. Неопходно је даље радити да би се обезбедило неометано функционисање ових савета.

Треба унети измене и допуне у правни оквир, као и у Закон о националним саветима националних мањина, да би се узеле у обзир препоруке независних тела у вези са изборним оквиром, Треће мишљење Саветодавног комитета ОКНМ из 2014. године, као и пресуда Уставног суда Србије из фебруара 2014. године. Неопходно је посветити пажњу да би се на ефективан и доследан начин спроводили правни прописи којима се обезбеђује заштита мањина у читавој Србији и у областима образовања, употребе језика и приступа медијима и верској служби на језицима мањина. Представљање националних мањина у органима јавне управе, нарочито на локалном нивоу, уопштено говорећи треба да буде унапређено.

Стратегија за унапређење положаја Рома (из 2009. године), као и важећи пратећи акциони план спроводу се за период од 2012. до 2014. године. Додатни одрживи напори као и финансијска подршка, неопходни су да би се обезбедило потпуно спровођење стратегије Србије за побољшање положаја Рома и пратећи акциони план и да би се решила тешка ситуација у којој се налази ромско становништво. Србија треба да почне да припрема нову, вишегодишњу стратегију и акциони план којима ће се унапредити услови живота за Роме. Активно се радило на основу заједничких закључака српско-европске Комисије који су усвојени у оквиру семинара о

инклузији Рома из 2011. године, а нови скуп оперативних закључака којима се решавају преостале празнине заједнички је договорен 2013. године. Нови поступак за упис Рома у евиденцију грађана довео је до охрабрујућих почетних резултата. Власти у Србији треба да наставе да улажу напоре на олакшавању приступа личним документима и на упису грађана који још нису уписани у евиденције о грађанима, међу којима су и деца. Показани су напори на унапређењу услова становања, упису ромске деце већ на предшколском нивоу и на унапређењу ситуације са њиховим здрављем. И поред тога, Роми су и даље суочени са широко распрострањеном дискриминацијом и тешким условима живота, нарочито они који живе у дивљим насељима у којима приступ основним комуналним услугама као што су вода и струја није обезбеђен. И даље долази до присилног исељавања Рома, која углавном нису у складу са релевантним међународним стандардима. Свеобухватне друштвено-економске мере, као што су образовне, здравствене, мере запошљавања и мере које су усмерене на обезбеђивање становања, које су усмерене на унапређење положаја Рома и решавање питања њиховог искључивања, такође ће бити разматране у оквиру Поглавља 19 о „Социјалној политици и запошљавању“, посебно у погледу аспеката социјалне инклузије.

Положај расељених лица која живе у Србији полако се побољшава, али је генерално гледано и даље тежак. Према подацима УНХЦР, у Србији и даље има око 57.000 избеглица и 209.000 интерно расељених лица (ИРЛ). Широко је распрострањена дискриминација против ових група у вези са њиховим приступом запошљавању и социјалној и здравственој заштити. Услови у којима они живе, као и ситуација са становањем, и даље су тешки, а многи од њих живе испод границе сиромаштва и у колективним центрима.

Мере против расизма и ксенофобије

Устав и секундарно законодавство садрже мере за борбу против расизма и ксенофобије, међу којима и су и мере за борбу против ових појава средствима кривичног права. Међутим, делотворно спровођење мера којима се спречавају и кажњавају расизам и ксенофобија и даље је на ниском нивоу. Иако је све већи број покретања кривичних пријава по члану 317. Кривичног законика, правоснажне пресуде и даље су ретке. Треба промовисати мере којима се подстиче толеранција. Неопходно је посветити посебну пажњу да би се спровели и пратили ефекти Стратегије (за период од 2013. до 2018. године) за борбу против насиља и недоличног понашања на спортским приредбама.

Агенција ЕУ за основна права

Власти у Србији су изјавиле да ће Србија, по приступању, учествовати у раду ове

Агенције и већ су изразиле спремност да се придруже раду Агенције у статусу посматрача при управном одбору овог тела.

Заштита података о личности

Треба завршити усаглашавање са Директивом о заштити података. Планиране измене и допуне Закона о заштити података о личности које се припремају треба, између осталог, да обезбеде хармонизацију са Директивом 95/46/ЕЗ о заштити појединаца у вези са обрадом података о личности и слободном кретању тих података и са Директивом 2002/58/ЕЗ која је измењена и допуњена Директивом 2009/136/ЕЗ. Неопходно је спровести детаљну контролу осталих правних прописа који се односе на правила о заштити података о личности. Осим тога, власти у Србији треба да размотре будуће измене и допуне законодавства и мера за њихово спровођење у светлу велике реформе правног оквира ЕУ о заштити података о личности коју је Комисија предложила 2012. године. Биће неопходно да се води доста рачуна о томе да се одредбама о заштити података не угрожавају основна права.

Одредбе Устава о заштити података биће пажљиво поново разматране да би се на бољи начин дефинисала заштита података о личности и да би се њима у већој мери обухватила и право на приватност и породични живот која су дефинисана у члану 8. ЕСЈП, у складу са препорукама Венецијанске комисије.

Капацитети Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности и даље су ограничени у смислу расположивих људских ресурса, а механизми за вођење истрага и контролу треба даље да буду унапређивани. Агенција још није установила систем претходне провере, како је то предвиђено у правилима ЕУ за заштиту података.

Препоруке

У вези са свим претходно наведеним, Србија треба да усвоји један или више акционих планова, којима ће се посебно решавати проблеми који су набројани у наставку. При уношењу измена и допуна у законодавство које имају за циљ даље усаглашавање Закона за борбу против дискриминације, Закона о омбудсману и Закона о забрани дискриминације против лица се инвалидитетом, такође треба водити рачуна о захтевима из Поглавља 19 (Социјална политика и запошљавање).

- Потпуно спровести препоруке Европског комитета за спречавање мучења и нехуманог или понижавајућег поступања или кажњавања (СРТ);

- Ојачати капацитете омбудсмана (нарочито у погледу његове улоге механизма за превенцију на националном нивоу), као и услуге које пружају омбудсмани на покрајинском и локалном нивоу;
- Даље унапређивати услове у затворима и предузети мере за смањење броја затвореника у појединачним затворима, а посебно би требало даље испитати могућности алтернативног служења затворских казни. Предузети мере да би се делотворно смањило злостављање у полицијском притвору;
- Обезбедити неутралност државе према унутрашњим стварима верских заједница и даље радити на томе да се обезбеди да права припадника националних мањина на једнак приступ верским институцијама, организацијама и удружењима буде доследно гарантовано и у законодавству и при спровођењу закона у складу са препорукама независних тела;
- Обезбедити заштиту новинара од претњи и насиља, нарочито кроз делотворне истраге напада на новинаре у прошлости и њихово санкционисање које ће имати за циљ одвраћање;
- Преиспитати и унети измене и допуне у законодавни и институционални оквир за заштиту слободе медија спровођењем Медијске стратегије са циљем да се на одговарајући начин регулише државно финансирање и оконча контрола медија од стране државе. Предузети хитне мере да би се зауставиле претње и насиље над новинарима, као и цурење информација о истрагама које су у току и о планираним кривичним истрагама у медије;
- Допунити Стратегију за борбу против дискриминације уверљивим акционим планом, као и активностима којима ће се неговати једнакост полова и механизмом којим ће се пратити спровођење Стратегије. Ојачати институционалне капацитете тела која су активна у овој области, унапредити њихову међусобну сарадњу и обезбедити да тела задужена за спровођење закона делотворније поступају по евентуалним кршењима права, унапредити свест и мере за подршку, нарочито оне које се односе на запошљавање и јавно представљање жена. Посебан нагласак треба ставити на заустављање дискриминације против ЛГБТИ заједнице и на поштовање њихових права и слобода; Усвојити закон који има за циљ заштиту лица са менталним сметњама у институцијама социјалне заштите;
- Унапредити заштиту и спровођење права деце и особа са инвалидитетом, између осталог и кроз јачање релевантних институција, обезбеђивање боље сарадње између правосуђа и социјалног сектора и кроз потпуно спровођење

законодавства о малолетничком кривичном праву у складу са стандардима ЕУ;

- Јачати процедуралну заштиту у складу са стандардима ЕУ;
- Кроз инклузиван процес, усвојити посебан акциони план који је усмерен на делотворно спровођење постојећих одредби које се односе на заштиту мањина и на препоруке издате у оквиру Трећег мишљења о Србији Саветодавног комитета у контексту Оквирне конвенције за заштиту националних мањина (ОКЗНМ);
- Србија треба да почне са припремама да би крајем 2014. године усвојила нову, вишегодишњу стратегију и акциони план којима ће се унапредити услови живота за Роме и активности којима ће се обезбедити њихова регистрација, свеобухватне мере о забрани дискриминације, обезбедити поштовање међународних стандарда о присилном исељавању и приступ гарантованим друштвено-економским правима и осим тога треба и да одвоји додатну финансијску помоћ за спровођење важеће и будуће Стратегије о Ромима, посебно у погледу мера везаних за њихово образовање и здравствену заштиту;
- Унапредити положај избеглица и ИРЛ тако што ће им се обезбедити пун приступ правима, као и личним идентификационим документима и стамбеним решењима за оне најрањивије;
- Обезбедити одговарајуће кривично гоњење против злочина из мржње. Пратити ефекте спровођења Стратегије (за период од 2013. до 2018. године) за борбу против насиља и недоличног понашања на спортским приредбама и, када је то потребно, предузимати корективне мере;
- Обезбедити усаглашеност законодавства и Устава са правним тековинама у области заштите података о личности и омогућити процену кроз припрему релевантних табела за транспозицију; обезбедити довољне финансијске и људске ресурсе за Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података о личности.

Ш.г Права грађана ЕУ

По приступању, Србија треба да усвоји законодавство којим би се грађанима ЕУ омогућила реализација активног и пасивног бирачког права на изборима за Европски парламент и на општинским изборима. Исто важи и за право на боравак и слободно кретање у ЕУ, које је за сада дато само под условима који су постављени у Закону о странцима. Србија ће осим тога морати да обезбеди и дипломатску и

конзуларну заштиту за грађане ЕУ. Власти у Србији навеле су да не виде никакве препреке за усвајање и спровођење тих делова правних тековина.

**Анекс - Људска права у вези са конвенцијама које је ратификовала Србија
(како је навела Србија)**

I КОНВЕНЦИЈЕ САВЕТА ЕВРОПЕ

- Конвенција за заштиту људских права и основних слобода;
- Протокол уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода;
- Европска конвенција о екстрадицији;
- Европска конвенција о међусобном пружању правне помоћи у кривичним стварима;
- Протокол број 2 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода којим се Европском суду за људска права даје надлежност да даје саветодавна мишљења
- Протокол број 3 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода који мења и допуњује чланове 29., 30. и 34. Конвенције;
- Протокол број 4 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода којим се обезбеђују извесна права и слободе која нису укључена у Конвенцију и Први протокол уз њу;
- Европска конвенција о надзору условно осуђених или условно ослобођених лица;
- Протокол број 5 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, који мења и допуњује чланове 22. и 40. Конвенције;
- Европска конвенција о међународном важењу кривичних пресуда;
- Европска конвенција о преносу поступка у кривичним стварима;
- Европска конвенција о неприменљивости законских ограничења на злочине против човечности и ратне злочине;
- Додатни протокол уз Европску конвенцију о екстрадицији;
- Европска конвенција о сузбијању тероризма;
- Европски споразум о подношењу пријава за правну помоћ;
- Додатни протокол уз Европску конвенцију о обавештењима о страном праву;

- Други додатни протокол уз Европску конвенцију о екстрадицији;
- Додатни протокол уз Европску конвенцију о међународној правној помоћи у кривичним стварима;
- Европска конвенција о признању и извршењу одлука које се односе на старатељство над децом и успостављање старатељства над децом;
- Конвенција о заштити лица у односу на аутоматску обраду података о личности;
- Конвенција о трансферу осуђених лица;
- Протокол број 6 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода који се односи на укидање смртне казне
- Протокол број 7 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода;
- Протокол број 8 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода;
- Европска конвенција о насиљу и недоличном понашању гледалаца на спортским приредбама, посебно на фудбалским утакмицама;
- Европска повеља о локалној самоуправи;
- Европска конвенција за спречавање тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака;
- Европска конвенција о прекограничној телевизији;
- Конвенција о прању, тражењу, заплени и конфискации прихода стечених криминалом;
- Европска повеља о регионалним или мањинским језицима;
- Протокол број 1 уз Европску конвенцију за спречавање тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака;
- Протокол број 2 уз Европску конвенцију за спречавање тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака;
- Протокол број 11 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, којим се реструктурира надзорни механизам њоме установљен ;
- Оквирна конвенција за заштиту националних мањина;

- Европска социјална повеља (ревидирана);
- Додатни протокол уз Конвенцију о трансферу осуђених лица;
- Кривично-правна конвенција о корупцији;
- Грађанско-правна конвенција о корупцији;
- Протокол број 12 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода;
- Додатни протокол уз Конвенцију о заштити лица у односу на аутоматску обраду података о личности, који се односи на надзорну власт и прекогарнични проток података;
- Други додатни протокол уз Европску конвенцију о међународној правној помоћи у кривичним стварима;
- Конвенција о високотехнолошком криминалу;
- Протокол број 13 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода који се односи на укидање смртне казне;
- Додатни протокол уз Конвенцију о високотехнолошком криминалу, који се односи на криминализацију расистичких и ксенофобичних дела извршених путем компјутерских система;
- Додатни протокол уз Кривично-правну конвенцију о корупцији;
- Протокол број 14 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, који мења и допуњује надзорни систем Конвенције;
- Конвенција Савета Европе о спречавању тероризма;
- Конвенција Савета Европе о борби против трговине људима;
- Конвенција Савета Европе о прању, тражењу, заплени и конфискацији прихода стечених криминалом и о финансирању тероризма;
- Конвенција Савета Европе о заштити деце против сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања;
- Трећи додатни протокол уз Европску конвенцију о екстрадицији;
- Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици;

- Четврти додатни протокол уз Европску конвенцију о екстрадицији;

II КОНВЕНЦИЈЕ УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА

- Међународна конвенција за сузбијање трговине женама и децом;
- Конвенција за сузбијање трговине лицима и експлоатације других ;
- Завршни протокол уз Конвенцију за сузбијање трговине лицима и експлоатације других ;
- Допунска конвенција о укидању ропства, трговине робљем и установа и праксе сличних ропству;
- Конвенција о правима детета и измена и допуна члана 43. став 2) Конвенције о правима детета;
- Факултативни протокол уз Конвенцију о правима детета о продаји деце, дечијој проституцији и дечијој порнографији
- Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људима, нарочито женама и децом;
- Међународни пакт о грађанским и политичким правима и његов први и други факултативни протокол;
- Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима;
- Међународна конвенција о укидању свих облика расне дискриминације;
- Конвенција о укидању свих облика дискриминације жена и њен факултативни протокол;
- Конвенција о правима особа са инвалидитетом и њен факултативни протокол;
- Конвенција против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака и њен факултативни протокол;
- Конвенција о спречавању и кажњавању злочина геноцида;
- Конвенција о неприменљивости законских ограничења на ратне злочине и злочине против човечности;

- Међународна конвенција о сузбијању и кажњавању злочина апартхејда;
- Међународна конвенција против апартхејда у спорту;
- Међународна конвенција о заштити права свих радника миграната и чланова њихових породица (само је потписана);
-

III КОНВЕНЦИЈЕ МЕЂУНАРОДНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ РАДА

- Конвенција о принудном раду (број 29)
- Конвенција о слободи удруживања и заштити права на организовање (број 87)
- Конвенција о праву на организовање и колективно преговарање (број 98).
- Конвенција о једнаком награђивању за рад (број 100).
- Конвенција о укидању принудног рада (број 105).
- Конвенција о дискриминацији (запослење и занимање) (број 111).
- Конвенција о минималним годинама старости за заснивање радног односа (број 138)
- Конвенција о најгорим облицима дечијег рада (број 182).